

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Tereza Témová

**Prezidentské volby ve Francii 2012: Vývoj voličské podpory
Front National od roku 2002**

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí bakalářské diplomové práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

OLOMOUC 2013

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 10. 4. 2013

.....

Tímto děkuji panu Doc. PhDr. Tomáši Lebedovi, Ph.D. za cenné rady a konstruktivní kritiku při psaní této práce. Děkuji také svému příteli Petrovi, rodině a přátelům za velkou podporu.

OBSAH

ÚVOD	5
1. TEORETICKÁ ČÁST	9
1.1 Koncepty extremistických stran	9
1.2.1 Změna hodnot – „Tichá kontrarevoluce“	11
1.1 Teorie antisystémové strany	14
1.2 Kdo volí extrémní pravicové strany	16
1.3 Volba prezidenta republiky	20
1.4 Metodologie	21
2. ANALYTICKÁ ČÁST	22
2.1 Front National ve Francii	22
2.2 Jean-Marie Le Pen v čele Front National	24
2.2.1 Problém imigrace	26
2.2.2 Problematika bezpečnosti	29
2.2.3 Krize důvěry v politické instituce a demokracii	29
2.2.4 Prezidentské volby 2002	31
2.2.5 Styl leadershipu Jean-Marie Le Pena	33
2.3 Marine Le Pen v čele Front National	34
2.3.1 Situace po prezidentských volbách 2002	34
2.3.2 Nástup Marine Le Pen do čela Front National	35
2.3.3 Prezidentské volby 2012	41
2.4 Komparace zisku hlasů v prezidentských volbách 2002 a 2012	46
ZÁVĚR	54
PRAMENY A LITERATURA	58
ABSTRAKT	64

ÚVOD

Termín „*extrémní pravice*“ byl do 80. let 20. století označován jako synonymum pro neofašismus. Perspektiva neofašistických stran v poválečné západní Evropě nabývala nepříliš pozitivní vývoj. Organizační struktura stran oslabovala, volební výsledky postupně klesaly do takové míry, až se krajně pravicové strany tohoto typu dočkaly vyloučení z hlavního proudu politiky. Zlom ve vývoji nastal právě v 80. letech 20. století, kdy dochází ke vzniku nových politických stran. Starší tradiční subjekty se radikálně inovovaly a obě skupiny získávaly nebývalý ohlas u voličů. (Ignazi 2003: 1) Co se týká terminologie extrémní pravice, v literatuře se setkáváme s různými označeními pro strany, které se nacházejí na okraji politického spektra. Politologové jako Ignazi, Ysmal či Fennema užívají termín „*extreme right*“,¹ který charakterizuje tyto strany jako antisystémové, neboť je nepovažují za součást hlavního proudu stranického systému. (Givens 2005: 19) Jiní autoři jako Cheles užívají termín „*far right*“², nebo „*new right*“³ jako Minkenberg, který má reprezentovat nový typ pravicových stran, jenž nenavazuje na fašistickou minulost. (Givens 2005: 20) Skupina akademiků, kterou tvoří Givens, Swank, Betz, Hubert a Inglehart, užívají termín „*radical right*“⁴ pro strany, které jsou charakteristické svým nacionalismem. (Givens 2005: 20) Významní odborníci Nonna Mayer a Pascal Perrineau užívají při analýze Front National ve Francii termín „*l'extrême droite*“.⁵ (Mayer, Perrineau 1996: 17) Cas Muddle ve své monografii upřednostňuje označení „*populist radical right*“.⁶ (Muddle 2007: 41) Tato práce se soustředí pouze na francouzský případ Front National a její pozici v prezidentských volbách, konkrétně v letech 2002 a 2012. V práci bude užíván termín extrémní pravice, protože je totožný s terminologií, kterou užívají dva nejvýznamnější frankofonní politologové Nonna Mayer a Pascal Perrineau.

Na počátku nového tisíciletí se v čele strany nachází Jean-Marie Le Pen, který svou pozici drží již od roku 1972, tedy od oficiálního data vzniku Front National. Prezidentské volby 2002 vyvolaly doslova šok ve francouzské společnosti. J.-M. Le Pen svým ziskem 16,9 % hlasů získal poprvé v historii extrémní pravice vstupenku do

¹ Extrémní pravice.

² Vzdálená pravice.

³ Nová pravice.

⁴ Radikální pravice.

⁵ Extrémní pravice.

⁶ Populistická pravice.

druhého kola prezidentských voleb a za sebou nechal favorita levice a úřadujícího premiéra Lionela Jospina. (Shields 2010: 25) Jeho soupeřem v druhém kole se stal úřadující prezident Jacques Chirac. Titul prezidenta Francouzské V. republiky Jean-Marie Le Pen sice nezískal, ale tento výsledek se vryl do historie Front National. I přes kritiku, která se týkala především Le Penových praktik (Perrotino 2005: 263), k nimž patřilo mimo jiné jmenování členů rodiny do funkcí, byla v lednu roku 2011 do čela strany zvolena jeho dcera Marine Le Pen. Poprvé se boje o Elysejský palác Marine účastnila v roce 2012. Se ziskem 17,9 % hlasů překonala i nejlepší výsledek svého otce z roku 2002. I přesto, že hlavní politické subjekty mají snahu udržet Front National v izolaci, je třeba zmínit její relevantnost v systému, ve kterém si během 41 let vybudovala svou stabilní pozici u voličů.

Hlavním cílem této práce je srovnání dvou lídrů této extrémně pravicové strany a zodpovědět tyto výzkumné otázky: Jaké jsou podobnosti a odlišnosti Jean-Marie Le Pena a jeho dcery Marine v čele Front National? Oslovují stále stejné voliče? Mění se strategie Marine Le Pen v prezidentských volbách nebo sledujeme kontinuitu s jejím otcem? Zastává Marine Le Pen v očích voličů a přívrženců FN (Front National) dostatečně silnou pozici? Snižuje FN legitimitu demokracie ve Francii?

Práce se člení do dvou hlavních kapitol. První, teoreticky zaměřená kapitola, je rozdělena do čtyř podkapitol, které se snaží definovat extrémní pravicovou stranu obecně. Přesněji tedy její příčiny vzniku, institucionální faktory, které přispěly k jejímu vstupu na politické pole. Druhá podkapitola se zabývá teorií antisystémové strany, kterou do politologické terminologie začlenil Giovanni Sartori. Třetí podkapitola mapuje elektorát extrémní pravice. Čtvrtá podkapitola popisuje podmínky volby prezidenta Francouzské V. republiky. Na závěr teoretické části jsou formulovány hypotézy, které vychází z prezentované teorie, a je popsán metodologický přístup, který je v práci využit. První část druhé kapitoly se zabývá vývojem FN ve Francii od jejího vzniku v roce 1972 až po současnost. Rozboru jsou podrobeny program strany, politické projevy hlavního představitele J.-M. Le Pena a faktory, které přispěly k jejímu vstupu na politické pole. Lze ji hodnotit jako odrazový můstek pro následnou analytickou část. Analýza nejdříve mapuje rok 2002, kdy byl v čele FN J.-M. Le Pen. Druhá podkapitola zpracovává okolnosti jeho úspěchu v 1. kole prezidentských voleb 2002.

Třetí podkapitola se věnuje jeho dceři Marine Le Pen, která se do čela FN dostala v lednu 2011. Tato pasáž je zároveň věnována v srovnání leadershipu otce a dcery a krátké analýze voleb 2012. Poslední podkapitola je věnována detailní komparaci prezidentských voleb 2002 a 2012. Data ke zpracování čtvrté podkapitoly pocházejí z výzkumů agentury TNS SOFRES, která v roce 2012 spolupracovala s CEVIPOF, a z oficiálních webových stránek francouzského ministerstva vnitra. Analýza mapuje a srovnává případné změny v elektorátu J.-M. Le Pena a jeho dcery Marine.

Na akademické půdě se problematikou extrémně pravicových stran zabývají zejména zahraniční autoři. Hlavní oporou práce bylo hned několik monografií. Kniha Pierra Ignaziho *Extreme Right Parties in Western Europe*, odkud byl pro účely teoretické části převzat koncept postindustriální strany. Dále dvě monografie Terri E. Givens *Voting Radical Right in Western Europe* a Cas Mudde *Populist Radical Right Parties in Europe*, byly přínosné především při mapování elektorátu extrémní pravice. Také editovaná publikace Petera Merkela a Leonarda Weinberga *Right Wing Extremism in the Twenty-First Century* a publikace Pippy Norris *Radical Right Voters and Parties in Electoral Market*. Při popisu antisystémové strany nesmí být opomenuta dvě stěžejní práce Giovanniho Sartoriho *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu a Srovnávací ústavní inženýrství*. V českém prostředí se problematikou extrémně pravicových stran zabývá Miroslav Mareš, ale vyjadřuje se k nim i Vladimíra Dvořáková ve svém článku *Anatomie radikálních a krajně pravicových stran*. Při zpracování druhé podkapitoly teoretické části tato práce čerpá pouze z článku Michala Kubáta *Teorie antisystémové strany*. K pochopení problematiky prezidentských voleb ve Francii přispívá sborník Michaela Lewis-Becka *The French Voter: Before and After The 2002 Elections*. Nejznámější a vysoce uznávaní frankofonní politologové, kteří se zabývají problematikou FN, jsou Nonna Mayer a Pascal Perrineau. Významnými zdroji pro analytickou část jsou pak jejich monografie *Ces Français qui votent Le Pen* (N. Mayer), *Le symptôme Le Pen* (P. Perrineau) a jejich společné dílo *Le Front national à découvert*. Dále relevantním aktuálním dílem je sborník Pascala Delwita *Le Front National Mutations de l'extrême droite française*. Pro zpracování analýzy roku 2002 se práce opírá o akademické texty Alastaira Coleho *A Strange Affair: The 2002 Presidential and Parliamentary Elections in France, Stress, Strain and Stability in the French Party System* a Jamese Shieldse *The Far Right Vote in France – From Consolidation to Collapse?* Dále se práce opírá o články již zmíněné politoložky N.

Mayer: *How Much of the 2002 Le Pen Votes Does Populism Explain? A Le Pen's Comeback: The 2002 French Presidential Election, Les Hauts et Les Bas Du Vote Le Pen 2002*. A o publikace Marcela Lubberse a Peera Scheepse *French Front National Voting: A Micro and Macro Perspective* a Michaela Lavera, Kennetha Benoita a Nicolase Saugera *Policy Competition in The 2002 French Legislative and Presidential Elections*.

Pro zpracování analytické části roku 2012 práce vychází z denního tisku *Le Figaro, Le Monde, 20 minutes a Le Nouvel Observateur*. Rovněž významným zdrojem pro analytickou část jsou výzkumy veřejného mínění, které dlouhodobě zpracovává agentura TNS SOFRES ve spolupráci s agenturami *Institut français d'opinion publique (IPSOS)* a *Centre de recherches politiques de Sciences Po (CEVIPOF)*. Statistická data jsou čerpány také z webových stránek Ministerstva vnitra (*Ministère de l'Intérieur*) www.interieur.gouv.fr Další nezbytnou součástí práce jsou mapy voličské podpory, ze serveru www.electoralgeography.com.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1.1 Koncepty extremistických stran

Důvodů vzestupu extrémní pravice v západní Evropě je hned několik, např. nespokojenost s tradičním fungováním politického systému a politiky obecně, zvyšující se politické a sociální odcizení, růst personalizace politiky a s ní spojeného významného postavení charismatického lídra v čele strany. V tomto období sledujeme novou „charakteristiku“ těchto extrémně pravicových stran. Nejsou již nadále neofašistické, jsou společností přijímány a nahlížejí se na ně jako na radikální extremistické strany, neboť se nacházejí na pravém okraji politického spektra. Italský politolog Piero Ignazi dělí extremistické pravicové strany do dvou skupin podle toho, jak jsou či nejsou propojeny s fašistickou ideologií. (Ignazi 2003: 2)

- *TRADIČNÍ EXTRÉMNÍ PRAVICOVÉ STRANY*
- *POSTINDUSTRIÁLNÍ EXTRÉMNÍ PRAVICOVÉ STRANY*

První typ je možné označit za dědice konfliktu industriální společnosti, který se odehrával ve 20. a 30. letech minulého století. Odlišné sociální skupiny se násilně střetly ve sporu o rozdělení příjmů. Jedná se tedy o fašistické strany, které jsou stejně jako komunistické strany produktem průmyslové revoluce. Naopak kontext a podmínky vzniku druhé skupiny v 80. letech byly zcela odlišné. Tento nový typ politických stran místo aby oživil mýtus fašismu, spíše vznikl jako odpověď na požadavky postindustriální společnosti, na které tradiční subjekty zapomněly ve svých programech a prohlášeních. Tyto požadavky a potřeby směřovaly k obraně národní jednoty, k získání odpovědi na krizi identity, způsobené globalizací na ekonomické úrovni, atomizací na sociální úrovni a supra-nacionalizací na politické úrovni. Konkrétněji můžeme mezi požadavky zařadit: potřebu bezpečnosti a harmonie, požadavek silnější ruky zákona a pořádku, požadavek charismatického vůdce, znepokojení nad mechanismy a procedurami zastupitelské demokracie. Toto znepokojení je vyjádřeno touhou po autoritativním vedení ve společnosti, kde úspěch a individualismus narušily ochranné sítě tradičních společenských vazeb, a posledním požadavkem je návrat přísných morálních norem. Tato nová skupina extrémních pravicových stran je neočekávaným výsledkem postmaterialismu, kde materialistické hodnoty nejsou

považovány nadále za příliš důležité a kde nejsou vyhoceny tak silné nepřátelské rozpory mezi vlastníky a pracující třídou. Poválečná ekonomická a kulturní transformace zamlžila třídní rozdělení a uvolnila tradiční rozdělení do sociálních skupin. Rozvoj sektoru služeb, pokles schopnosti pracovních vztahů určovat sociální vztahy a procesy atomizace a sekularizace – všechny tyto faktory rozvíjely různá štěpení a agregace. Sektor tradiční pracující třídy a slabě vzdělané střední třídy nyní čelil sjednocené pracující třídě v odborech a nové střední třídě v konfliktu, který měl hodnotu ve svém jádru větší než materialistický konflikt. V této pasáži se formuje postindustriální společnost, zatímco se střetávají postmateriální hodnoty, které zdůrazňují nemateriální problémy, jakými jsou seberealizace a vlastní identita. Ustavení tohoto typu extrémní pravicové strany se snaží odpovědět na tyto změny. Nevyhnutelně noví aktéři reagují lépe na změny i nové výzvy než tradiční politické subjekty. (Minkenberg, Schain 2005: 155–156)

Jedná se o antisystémové strany, které oslabují legitimitu stávajícího demokratického režimu svými aktivitami. Postmateriální extremistické strany jsou proti myšlence parlamentní reprezentace. Ideální uspořádání společnosti vidí buď v korporativním státě, nebo především v direktivním, personalizovaném mechanismu reprezentace. Vymezují se proti myšlence pluralismu, protože ohrožuje ideál sociální harmonie. Také jsou proti všeobecné rovnosti a všeobecným právům, neboť práva by měla být přidělena podle kritérií, jakými jsou rasa, jazyk a etnicita. (Ignazi 2003: 201) Shrnutím těchto bodů lze říci, že postmateriální extremistické strany jsou poněkud autoritářské, protože považují kolektivní autoritu jako stát či národ za více důležitou než individuální autoritu. Všechny tyto faktory zapříčinily, že se antisystémový subjekt tohoto typu dostává do konfliktu se současnou liberální demokracií. (Minkenberg, Schain 2005: 156)

Pippa Norris prezentuje tzv. „*shopping list*“ důvodů, které zapříčinily vznik nových extrémně pravicových stran. (Norris 2005: 9–10)

1. *Postindustriální ekonomika*
2. *Rozpuštění etablovaných identit, fragmentace kultury, multikulturalismus*
3. *Vznik či rostoucí významnost sociokulturního štěpení*

4. *Rozšíření politické nespokojenosti*
5. *Sbližování mezi etablovanými politickými stranami v politickém prostoru*
6. *Populární xenofobie a rasismus*
7. *Ekonomická krize a nezaměstnanost*
8. *Reakce na vznik New Left či Green parties*

V důsledku postmaterialismu se v politickém prostředí západní Evropy objevují tyto faktory. Podle Pippy Norris společně vytváří dobré podmínky pro vznik extrémně pravicových stran.

1.2.1 Změna hodnot – „Tichá kontrarevoluce“

Jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, postindustriální vývoj v západní Evropě zapříčinil pokles ekonomicky orientovaných štěpení ve společnosti a také vzestup nemateriálního konfliktu. Tato epochální změna vyprodukovala ve společnosti nové hodnoty, jejichž osou byl konflikt soustředující se na problémy kvality života více než na problémy spojené s finančním zabezpečením. Oslabení státu, který do té doby představoval autoritu v domácím a mezinárodním prostředí, eroze tradičních sociálních vazeb, vnímání kolapsu konvenčních morálních standardů, mizící spořádaná hierarchicky homogenní společnost – tyto faktory společně s poklesem víry v národní identitu, která je způsobena rostoucí rolí nadnárodních institucí a novým fenoménem globalizace, jsou velmi zásadní pro období šíření nejistoty a hrozby vytlačení původních obyvatel imigranty. Ve společnosti vzniká potřeba po národní identitě, sebeobraně a uklidnění. (Mayer 2002a: 145–152)

Uvědomění si potřeby být součástí celku a prahnutí po nalezení vlastní identity zapouští kořeny v západních společnostech bez možnosti nalézt politickou stranu, která by měla snahu uspokojit tyto potřeby u potencionálních voličů. Tyto požadavky zůstávaly pod povrchem – „potichu,“ jelikož neexistovala politická reprezentace, která by je tlumočila na veřejnosti a posléze i řešila jejich uspokojení ve sféře politické. Z toho důvodu politologická obec užívá termín tzv. tichá kontrarevoluce. Tradiční politické strany nebyly schopny se postavit novým problémům, které se dostaly do

politického popředí příliš daleko, a to především kvůli vnitřním politickým a ideologickým bariérám. Nově vzniklé či re-etablované politické subjekty uměly lépe reagovat na tyto problémy. „*Rapidní rozšíření neokonzervativní nálady bylo prvním znakem existence požadavků, které dokonce ani samotný neokonzervatismus nemohl v očích voličů uspokojivě vyřešit. Jinak řečeno, politická nabídka nedokázala uspokojit politickou poptávku.*“ (Kitschelt, Veugelers citován in Ignazi 2003: 201). Jen výrazně radikální strany mohly plně vyjádřit potřebu nacionalismu (tedy požadavek národní identity), potřebu homogenity a požadavku na silné hierarchicky uspořádané vedení. Vyjádřením těchto postojů nacionalismu, xenofobie a autoritářství mohly zaútočit na systém zastupitelské demokracie a podkopat tak jeho legitimitu prostřednictvím populistických a řečnických útoků.

Podmínky dovolující vznik tzv. tiché kontrarevoluce byly přetransformovány do politické arény v zemích západní Evropy přibližně ve stejnou dobu. Zahrnují dlouhou řadu provázaných faktorů, kterými jsou: (Ignazi 2003: 202–203)

- *radikalizace politického diskursu*
- *polarizace stranického systému*
- *průlom a politizace nových otázek*
- *neschopnost tradičních stran reagovat na nové problémy*
- *nízké institucionální prahy pro vstup do prostředí politické reprezentace (zejména národní parlamenty)*
- *rostoucí krize legitimacy systému*
- *rostoucí nespokojenost vůči státním korporativistickým a klientelistickým praktikám (včetně politické korupce)*

„*Výše uvedené kulturní, společenské a politické podmínky představují jednu stranu mince. Druhou stranu tvoří potřeba splnění „stranických podmínek“ uvnitř extrémní pravice, které by zajistily dostatečné reprezentování nově vzniklých zájmů a požadavků jejich potencionálních voličů.*“ (Veugelers citován in Ignazi 2003: 203) Extrémní pravice byla nucena splnit několik podmínek, aby mohla reprezentovat tyto požadavky v politickém prostředí. Mezi ně patří vybudování silné organizační struktury, která

osloví potencionální voliče tím, že poskytne silný pocit sounáležitosti prostřednictvím svého nesporně charismatického lídra. Osoba charismatického lídra je v tomto kontextu velice důležitá, má za úkol přitahovat pozornost médií, a tím využít strategické flexibility ve formování potřeb voličů. (Mayer 2002a: 301)

Je třeba si dále uvědomit, že postindustriální vývoj si vynutil nejen změnu v prioritě hodnot a změnu v oslabení víry v systém jako takový. Pokud se nyní soustředíme na politický systém, můžeme sledovat dva vlivy postindustriálního vývoje. Prvním je radikalizace politického prostředí a polarizace stranického systému, které rozšířily politický prostor a vytvořily tak místo pro nové radikálnější pravicové strany. Druhým vlivem je změna postoje elektorátu, který už nevolí podle tradičních sociálních vazeb, ale přiklání se k neetablovaným stranám. Tento druhý faktor přispěl k vytvoření netradičního volebního chování a otevřel prostor pro realizaci nové volební nabídky. První vliv se odehrává na individuální úrovni politického systému a druhý vliv tvoří systémový soubor podmínek pro vstup extrémních pravicových stran do systému. Podmínky, které vytváří vhodnou dobu pro vstup extremistických stran do hry, lze označit za tzv. neokonzervativní moment. Jedná se o pohyb tradičních politických stran směrem doprava na politickém spektru, v jehož důsledku se zvyšuje radikalizace a polarizace politického systému. (Ignazi 2003: 203) Radikalizaci nelze však pouze označit za důsledek šíření tohoto neokonzervativního momentu, ale také za následek šíření a politizace nových problémů společnosti, mezi něž patří problém imigrace, problém hledání národní identity a bezpečnosti, které byly začleněny do politické arény tradičními stranami. Avšak tyto tradiční konzervativní subjekty nejsou schopny poskytnout uspokojující řešení pro voliče. (Norris 2005: 132)

Dalším syndromem postindustriálních společností, který přispívá k plnému pochopení vzestupu extrémní pravice, stejně jako jejich konsolidace, je krize legitimacy v západních společnostech. Důvodem předpokladu vazby mezi poklesem důvěry v systém a rostoucí relevancí extrémní pravice je, že agenda extrémní pravice není pouze omezena na nacionalistickou a xenofobní problematiku. Zahrnuje také opozici k legitimním základům liberálně-demokratických systémů, v podstatě je opozicí k individuální svobodě, k individuálním zastupitelským kolektivním uskupením, jakými jsou politické strany a jejich pluralismus. (Mayer 2002a: 150–151) „*Zároveň organizuje konflikt mezi jednotlivci a skupinami a je proti rovnosti občanů.*“ (Backes citován in Ignazi 2003: 212)

Je možné říci, že pokud je extrémní pravice ustavena, její vývoj je propojen s krizí v samotném demokratickém systému. Extrémní pravicové strany jsou ve skutečnosti vedlejším produktem obecného trendu – krize důvěry v demokratické a reprezentativní instituce. Tato krize nastává v důsledku jejich neúčinnosti a neschopnosti provádět odpovídající politiku, a proto jsou vnímány jako vzdálené a lhostejné vůči obyčejným občanům. Pokud tedy důvěra klesá, zvyšuje se příležitost pro extrémní pravicové strany oslovit větší množství voličů. (Mudde 2007: 207–210) „*Důvěra v systém a instituce byla na nejnižší úrovni v roce 1984, právě tehdy, když se do politického systému probjovala FN.*“ (Mayer 1999: 213) Naproti tomu jejich oficiální programové deklaráce se otevřeně nevymezují proti demokratickým návrhům a nejsou tedy, jak by se mohlo zdát, antidemokratické. (Ignazi 2003: 213)

1.1 Teorie antisystémové strany

Pro účely této práce lze použít definici antisystémové strany, kterou do politického diskursu zavedl italský politolog Giovanni Sartori. Pojem antisystémová strana je jedním ze základních pojmů Sartoriho publikace *Strany a stranické systémy: Schéma pro analýzu*, která poprvé vyšla v roce 1976. „*Bez tohoto pojmu by nemohla existovat definice polarizovaného pluralismu, tedy jednoho z fundamentů klíčové klasifikace soutěživých stranických systémů založené hlavně na polarizaci (ideologické vzdálenosti).*“ (Kubát 2007: 111) Ve své definici polarizovaného pluralismu Sartori staví přítomnost antisystémové strany na první místo. (Sartori 2005: 135) Je třeba podotknout, že „*antisystémová strana je především ideologickou opozicí.*“ (Kubát 2007: 111) V závislosti na vývoji antipostoje ve smyslu času a intenzity rozlišuje Sartori dva typy definice antisystémové strany. (Sartori 2005: 136–137)

- *Široká definice antisystémové strany*
- *Přísná definice antisystémové strany*

V prvním typu, tedy v široké definici negace, podle něj zahrnuje rozsáhlé spektrum různých postojů „*od odcizení a celkového odmítání až po protest.*“ (Sartori 2005: 137) Podle širší definice mohou antisystémové strany „*existovat jen velmi krátce a jsou tedy méně anti a méně odolné, zároveň vyjadřují opozici nikoliv opozici ohledně problémů,*

ale opozici ohledně principů.“ (Sartori 2005: 136–137) Druhý typ, tedy přísná definice, je naopak založena výlučně na ideologické proměnné. *„Takto definovaná antisystémová opozice setrvává u systému víry, který nesdílí hodnoty politického řádu, ve kterém operuje.“* (Sartori 2005: 137–138) *„Cílem antisystémové opozice není změna vlády, ale změna celého politického systému, a to prostřednictvím cizí ideologie, kterou vyznává. Je to tedy intenzivnější a trvalejší „antipostoj“ než v prvním případě.“*

(Kubát 2007: 112) To, co mají antisystémové strany bez ohledu na toto rozdělení společné, je jejich delegitimizující vliv, kterým všechny antisystémové strany zpochybňují legitimitu režimu, vůči němuž stojí v opozici, a podkopávají jeho podpůrné základy. (Sartori 2005: 137) Variace taktiky a strategie jsou v Sartoriho pojetí nepodstatné. Antisystémové strany mohou operovat zevnitř stejně jako zvenčí. (Sartori 2005: 138) *„To, jestli je strana uvnitř politického systému nebo ne, vůbec nesouvisí s jejími cíli. Pokud jsou cíle vůči systému delegitimizující, pak je stranou antisystémovou bez ohledu na to, kde se nachází.“* (Kubát 2007: 112) V této souvislosti je třeba rozlišit mezi antisystémovou stranou a revoluční stranou. *„Antisystémová strana nemusí být v žádném konkrétním smyslu, a ještě méně ve své vlastní praxi, revoluční. Pokud je strana skutečně oddána revolučním přípravám a činnostem, pak by měla být nazývána revoluční.“* (Sartori 2005: 138) Revoluční strana je pak buď skutečně revoluční, nebo revoluční rétoricky, což Sartori ztotožňuje s delegitimizačním vlivem. Z toho vyplývá, že reálná revoluční strana *„je jistě antisystémová, ale obráceně to neplatí“* (Sartori 2005: 138) Sartori dále rozlišuje ještě jednu typologii politických stran na základě jejich taktiky a jejich vztahu k ostatním stranám, resp. obráceně na vztahu ostatních stran (nebo veřejnosti) k nim. (Kubát 2007: 112) Rozlišuje mezi extremistickými, extrémními a izolovanými antisystémovými stranami. Extremistické strany jsou alespoň rétoricky revoluční a aktivistické, extrémní strany se nacházejí na koncích (extrémech) politické škály a izolované strany jsou takové, které jsou veřejností vyloučeny. (Sartori 2001: 79–80) *„Navíc Sartori přímo neříká, že antisystémová strana musí být vždy stranou, která je v opozici pouze k demokracii. Antisystémová strana je v opozici k existujícímu politickému režimu. Přestože je téměř jisté, že polarizovaný pluralismus (a tedy také antisystémová strana) bude existovat v demokratickém politickém systému, protože je to soutěživý typ stranického systému a politickou soutěž budeme spíše hledat v demokracii než někde jinde, nemusí tomu být absolutně vždy.“* (Kubát 2007: 112)

1.2 Kdo volí extrémní pravicové strany

Tato kapitola se snaží popsat motivace a profil voličů extrémní pravice. Mnoho autorů se zabývalo studiem elektorátu extrémních pravicových stran. Mezi nejvýznamnější patří Herbert Kitschelt, Hanspieter Kriesi, Hans-Georg Betz a Terri E. Givens. Obecně lze pozorovat, že voliči extrémních pravicových stran jsou především pracující muži nebo vlastníci malých podniků s nízkou úrovní vzdělání. (Givens 2005: 46)

Z hlediska gender rozdělení většina studií voličů extrémní pravice ukazuje, že muži jsou zastoupeni v elektorátu těchto stran více než ženy. (Mudde 2007: 111) U generačního zastoupení pozorujeme trend, kdy mladí lidé více inklinují k volbě extrémní pravice. Jejich motivace uchýlit se k tomuto kroku je následující. První je, že mladí lidé patří do skupiny, která trpí větší mírou nezaměstnanosti. Druhou motivaci sledujeme v opuštění stranických vazeb, které měli jejich rodiče. *„Voliči extrémní pravice jsou často ti, kteří ji nevolili nikdy předtím.“* (Givens 2005: 60)

Co do třídního rozdělení, větší zastoupení v elektorátu extrémní pravice mají pracující než úředníci. Je třeba také dodat, že extrémní pravicové strany více oslovují méně vzdělané voliče. (Norris 2005: 132) Pokud se dále zaměříme na vzájemný vztah mezi socioekonomickými podmínkami voličů a rostoucí úspěch extremistických pravicových stran, Givens shrnul většinu probíraných témat v politologických výzkumech do dvou hlavních bodů. (Givens 2005: 76)

- *„Ekonomická krize, zahrnující vysokou nezaměstnanost, vede k odcizení voličů od vládních politických stran a vytváří prostor pro nespokojené voliče, kteří mohou svůj hlas věnovat extrémním pravicovým stranám.“*
- *„Vysoké procento imigrantů, zejména neevropského původu, je hrozbou pro pracovní příležitosti a národní homogenitu. Vládní politické strany nevytváří dostatečné regule pro kontrolu imigrace.“* V tomto případě voliči mohou přesměrovat svou podporu k extrémním pravicovým stranám.

Tyto dvě hlavní problematiky spolu souvisí následovně. Ekonomické problémy a ekonomická nejistota může vést k užití imigrantů jako obětních beránek. První problém formuje pro extrémní pravici tzv. protestní hlasy. Volič může mít zaměstnání, ale strach

z nezaměstnanosti vede k protestu proti vládní politice. Druhá problematika se dotýká xenofobie a ekonomiky (příliš imigrantů a málo pracovních míst). Může donutit voliče volit extrémní pravici a nikoliv vládní strany. (Givens 2005: 76) Naopak politologové Minkenberg a Schain zastávají zcela opačný názor. Tvrdí, že „*podíl imigrantů v populaci není úzce propojen s nutností existence extrémně pravicových stran ani s jejich volebním úspěchem.*“ (Minkenberg, Schain 2005: 164) Stejný postoj zastává Pippa Norris, ačkoliv přiznává, že na individuální úrovni mohou negativní postoje voličů vůči imigrantům ovlivnit některé z nich natolik, že u voleb dají svůj hlas extrémní pravici. (Norris 2005: 167) P. Perrineau však při svém studiu FN upozorňuje, že v departmánech s vysokou mírou imigrantů sledujeme výraznější úspěch FN. Ve francouzském případě lze tedy vztah mezi podílem imigrantů a úspěchem FN označit za přímý a vzájemně propojený. (Perrineau 1998: 145)

Jak může nezaměstnanost vést k úspěchu extrémně pravicových stran? Nezaměstnanost může vytvořit prostor pro nespokojené zaměstnance. Obecně nezaměstnanost vytváří prostředí, které vede k volbě extrémní pravice vytvářením nejistého prostředí pro ty, jež mohou být ohroženi, nebo pro ty, kterým poskytuje alternativu opozice k vládním stranám, které voliči viní z ekonomického poklesu. Pokud je nezaměstnanost faktorem úspěchu extrémní pravice, tak zde musí být silný vzájemný vztah mezi zvyšující se nezaměstnaností a hlasy pro extrémní pravici. Zároveň je třeba upozornit na to, že tento silný vzájemný vztah nemusí nutně znamenat, že nezaměstnaní voliči automaticky volí alternativu extrémní pravice. (Givens 2005: 71–77)

Naopak názor, který zastávají van der Brug a Fennema: „*I přesto, že existuje vztah mezi sociální charakteristikou voličů a jejich volebním rozhodnutím, tento vztah neumožňuje činit platné závěry o motivech voličů.*“ (van der Brug a Fennema citován in Ignazi 2003: 247) To by znamenalo, že sociální profil voličů není možné brát jako kritérium identifikace s extrémní pravici. V posledních letech srovnávací empirické analýzy došly k závěru, že socioekonomické charakteristiky nemají přímou roli v rozhodování voličů. „*Klíčové determinanty podpory extrémní pravice nespočívají v demografické a socioekonomické charakteristice voličů, ale v jejich politických postojích.*“ (Ignazi 2003: 247) Nonna Mayer zastává názor, že „*hlasování pro FN nemůže být redukováno a definováno pouze jako rasistické a xenofobní hlasování, protože je důsledkem komplexní kombinace motivací, kde kritika stran a politického systému mají stejnou váhu jako poptávka po národních preferencích.*“

(Mayer 1999: 149) Extrémní pravice se obrací k celému „národu“, přesněji „lidu“, svým zevrubným národním apelem, který není omezen na konkrétní voličstvo a je v souladu s její ideologií. Tento apel je úspěšný pokud se část voličstva ztotožní s označením „obyčejný člověk,“ „čestný a pracovitý výrobce,“ který je sociálně slabší a který se cítí doslova týraný vládní politikou. Jednota národa, koncipovaná v organických etnocentrických termínech, reprezentuje nejvyšší hodnotu pro extrémní pravici společně s třídními rozdíly, které ruší pořádek a kterým je třeba se vyhnout. (Mudde 2007: 66) V 90. letech minulého století jsme se mohli setkat s trendem, který P. Perrineau označuje za tzv. gaucho-lepénisme elektorátu extrémní pravice. „*Čím větší je relativní kvóta pracujících dělníků, kteří zvyšují jejich elektorát, tím více hlasů extremistické strany získají.*“ (Perrineau 1998: 109)

Voliči současné extrémní pravice reprezentují specifický okruh sympatizantů, kteří se mobilizují na základě společného pocitu odcizení od stávajícího politického systému a na základě společné nespokojenosti s vývojem socioekonomických faktorů. Tyto faktory jsou propojeny s postmodernizací a globalizací, kterou tito lidé nemohou kontrolovat a díky kterým se cítí vyloučení ze systému. Tato skupina sympatizantů se skládá z nejslabších sociálních vrstev. Jejich pocit bezmoci a nepodstatnosti je uspokojen populistickými, protivládními a antisystémovými výroky extrémně pravicových stran. Vývoj a vytrvalost extrémní pravice v podstatě souvisí s celkovým prohloubením „krize důvěry“ v politické instituce, včetně krize důvěry vůči stranám a politikům. (Norris 2005: 11–14) „*Nedůvěra vůči politickým institucím a jejich výkon produkuje pocity odcizení a odtržení, což vede buď k zamítnutí politiky, nebo k možnosti podpory extrémně pravicových stran. Radikální antisystémová alternativa nyní bývá mnohem atraktivnější, protože vyjadřuje nejvyšší nepodstatnost systému a nabízí svět mimo vládní politické strany. Ještě přitažlivější je perspektiva obnovení integrace v etnicko-nábožensky homogenní a komplexní komunitu na vnitrostátní nebo nižší úrovni, úzce propojenou silným hierarchicky uspořádaným vztahem mezi jejími obyvateli v hranicích národní komunity.*“ (Ignazi 2003: 218)

Postindustriální rozvoj ve společnostech západní Evropy a jejich nadnárodní tendence ekonomicky a politicky ukazují rostoucí volební podporu pro ty, co mají minimální důvěru. Tento nedostatek důvěry je příčinou jejich antiliberálního (autoritářského), antirovnostářského (xenofobního) a antipluralistického (monistického) pohledu na svět. Přesně tento pohled na svět reprezentují strany extrémní pravice.

(Norris 2005: 181–182) To, zda tyto strany budou prosazovat svou antisystémovost, je otázkou tohoto století. Je třeba však zdůraznit, že postoj etablovaných stran je klíčový pro výsledek snažení extrémní pravice. Můžeme rozlišovat tři postoje vládních stran k extrémní pravici. (Ignazi 2003: 218)

- „*Vládní politické subjekty se snaží přinutit extrémně pravicové strany přijmout pravidla hry.*
- *Vládní politické subjekty se snaží udržet extrémně pravicové strany pevně v pozici cordon sanitace, tedy v izolaci od systému, kde čekají na jejich kolaps.*
- *Vládní politické subjekty se snaží dramaticky transformovat extrémně pravicové strany na umírněnou dráhu.*“

Jaké prostředky užívá extrémní pravice pro oslovení voličů? Především se jedná o užití antiimigrační rétoriky ve snaze oslovit voliče, kteří se cítí být napadeni imigranty. Zároveň se tito potencionální voliči cítí být ohroženi ekonomickými změnami obecně. „*Extrémní pravicové strany, obecně v západní Evropě, jsou obviněny z užití xenofobie a strachu jako prostředku k oslovení co nejvíce voličů.*“ (Givens 2005: 57) V praxi užívají extrémní pravicové strany populismus jako důležitou součást svých volebních kampaní. Tzv. analytické jádro populismu, o němž existuje široký konsensus akademické obce, je prezentováno v článku Vlastimila Havlíka a Anety Pinkové. Tvoří jej tři základní a vzájemně úzce propojené charakteristiky. „*Jde o (1.) konstrukci lidu a elit jako homogenní entity při (2.) zdůraznění antagonizmu vztahu mezi lidem a elitami a (3.) chápání lidu jako morálně nezkaženého suveréna.*“ (Panizza citován in Havlík, Pinková 2012) „*Jedná se o popření politického zprostředkování, které je podstatou zastupitelské demokracie. Populismus má v úmyslu navrátit lidovou moc, konfiskovanou elitami a zprostředkovatelskými subjekty. Základní myšlenkou je vytvářet apel na obyčejné lidi, zejména pracující třídy a sociálně slabé.*“ (Mayer 2005: 2) S touto schopností oslovit a získat podporu občanů, kteří nepodporují systém a prožívají odcizení od politiky jako takové, docílila extrémní pravice svého vzestupu. Dále tím, že je ve své prezentaci pozorná k nepolitickým otázkám, jako je přistěhovalectví, otázky morálky a národní identity a prosazování práva a pořádku. To umožnilo politickým představitelům extrémní pravice využít příležitosti na politické úrovni (systém polarizace a radikalizace) a na kulturní úrovni (vzestup neokonzervativního hnutí v intelektuálním kruhu elit s jeho dopadem na přesvědčení

mas). (Ignazi 2003: 216) Každopádně v posledních letech neofašismus téměř vymizel. S výjimkou BNP⁷ a NPD⁸ by se žádná jiná strana nyní nedefinovala jako skutečně neofašistická. Rozdílný vývoj post-industriálních nových stran a tradičních neofašistických stran podle Ignaziho typologie se v jistém smyslu vztahuje k odlišnému historickému původu. V posledních letech můžeme zaznamenat dvojí vývoj. Strany jdou buď cestou umírněnosti a hledání dohody s konzervativními politickými subjekty, nebo většina extremistických pravicových stran (včetně FN) podporuje radikalizaci, což vede k ostřejší konfrontaci se stávajícím systémem, a zároveň nabízí sebe jako jedinou a konečnou alternativu v zájmu země. Tato rozdílná strategie odměňuje obě skupiny a je těžké posoudit, která z nich se prosadí více. (Ignazi 2003: 217)

1.3 Volba prezidenta republiky

Podmínky volitelnosti prezidenta Francouzské republiky jsou následující: Kandidát musí mít francouzské občanství, musí být zapsán na voličských seznamech, a tím dát najevo zájem o politiku a dění ve veřejném životě, nejnižší věk je stanoven na 23 let, kandidát nesmí mít problémy s povinnostmi takzvané služby národu (vykonanou civilní nebo vojenskou základní službu), musí být právně způsobilý a nesmí být zbaven volitelnosti pro trestný čin. Kandidát musí získat podporu nejméně pěti set osobností z politického života alespoň z 30 departmánů, přičemž ze stejného departmánu jich nesmí být víc než deset procent. Volební kampaň trvá dvakrát 15 dnů. Předpokládá se naprostá rovnost mezi všemi kandidáty. Na její dodržení dbá národní komise, která byla založena v roce 1964. Každý kandidát má právo na dvě hodiny vysílání v televizi a taktéž v rozhlasu. Praxe ukázala, že nejsilnější kandidáti získávají výhodné vysílací hodiny. (Perrotino 2005: 83) Pro samotnou volbu prezidenta se užívá ve Francii většinový systém. Prezident republiky je tedy volen většinovým dvoukolovým systémem v přímých volbách na dobu pěti let. Pokud žádný z kandidátů nezíská absolutní většinu v prvním kole, postupují dva nejméně úspěšnější kandidáti do druhého kola, které rozhodne o vítězi. (Dvořáková 2008: 176) V tomto většinovém systému převádějí voliči, kteří přišli o svého preferovaného kandidáta, v druhém kole svůj hlas na kandidáty sice méně preferované, nicméně stále ještě přijatelné. Posuny

⁷ British National Party.

⁸ Nationaldemokratische Partei Deutschlands.

v hlasování ale končí v bodě, za který už volič odmítá jít, a žádný převod není možný. Antisystémové strany stojí právě na takové neprůchodné hranici voličské pružnosti. Svého nejvyššího výsledku dosahují hned napoprvé. Ve druhém kole mohou jejich hlasy přejít na jiné strany, samy však žádné hlasy navíc nedostanou. A na tom ztroskotají. (Sartori 2001: 80) Transparentnosti ve financování prezidentské kampaně je dosaženo zřízením volebního účtu 12 měsíců před volbami. (Perrotino 2005: 83)

1.4 Metodologie

Na základě teorie zpracované v předchozích kapitolách, práce ověřuje následující hypotézy:

1. *„Čím větší je počet imigrantů, kteří vyvolávají pocit ohrožení v regionu, tím více stoupá procento získaných hlasů kandidáta FN v prezidentských volbách.“*
2. *„Šance kandidáta FN v prezidentských volbách se zvyšuje, klesá-li důvěra v demokratické instituce.“*
3. *„Změna vedení strany má vliv na vyšší zisky FN v prezidentských volbách.“*

K testování těchto tří hypotéz a zodpovězení výzkumných otázek je použito empiricko-analytického přístupu společně s metodou diachronního srovnání prezidentských voleb. Srovnávací metoda lépe vysvětluje důležitá hlediska práce v letech 2002 a 2012. Tento metodologický postup umožňuje analyzovat výsledky prvního kola prezidentských voleb ve Francii v letech 2002 a 2012 a následně je porovnat na základě použitých zdrojů. Analytická část práce se vychází z dat výzkumů agentury TNS SOFRES, která dále spolupracuje s agenturami IPSOS a CEVIPOF.

2. ANALYTICKÁ ČÁST

2.1 Front National ve Francii

Front National pour l'Unité française⁹ byla založena 5. října 1972 po vzoru Italského socialistického hnutí, od kterého také převzala symbol – třibarevný plamen. Do čela strany se dostal Jean-Marie Le Pen. I přesto, že od začátku byla strana kontrolovaná hnutím Nový řád (*Ordre Nouveau*), po jeho rozpadu začal uvnitř strany proces „lepenizace“. (Perrotino 2005: 252) Témata, na které se FN zaměřila, byla následující: „*antikomunismus, nacionalismus, imigrace, silný stát, ochrana tradičních hodnot, antiamerický nacionalismu a sociálně nacionální etatismu v ekonomice.*“ (Ignazi 2005: 90) Faktory, které usnadnily vstup této extremistické strany ve Francii na politické pole, jsou následující: (Ignazi citován in Mayer, Perrineau 1996: 76-77)

- *Pořadí voleb, kterých se FN zúčastnila, a typ volebního systému*
- *Zvyšující se polarizace stranického systému a radikalizace ve francouzské společnosti*
- *Politizace nových témat jako je imigrace a otázka bezpečnosti*
- *Krize důvěry v politické demokratické instituce a v mezinárodní status Francie*
- *Role médií*
- *Dobře strukturovaná organizace strany, v čele s jejím předsedou, který je schopen efektivně využívat systém masové komunikace*

Na přelomu 70. – 80. let se postupně změnila metodika strany, v tomto kontextu hovoříme o změně stylu a změně prezentace strany. První polovina 80. let je ve znamení přestavby strany a strategie zviditelnění strany prostřednictvím významných osobností. (Perrineau 2005: 253) Tato přestavba uvnitř strany společně se změnou volebního zákona¹⁰ přinesla ve volbách do Národního shromáždění v roce 1986 zisk 35 křesel. (Mayer 2002a: 309–310)

⁹ Národní fronta za francouzskou jednotu.

¹⁰ Změna volebního systému na proporční.

Obecně je FN úspěšnější ve volbách druhého řádu, kde je užíván proporční volební systém. (Ignazi 2003: 95) 90. léta jsou ve znamení velké strategické změny v programu FN. Na svém VIII. kongresu v roce 1990 strana přijala silně ambiciózní strategické změny, které byly posíleny na X. kongresu v roce 1997. FN se rozhodla napadnout všechny etablované strany a prezentovat se jako jediná varianta obhajující možný systém. (Ignazi 2003: 232) Jako problematickým lze hodnotit nejen velice radikální program strany, ale také dvojsmyslnost politických projevů představitelů FN. (Perrotino 2005: 257) *„U stoupců J.-M. Le Pena se předpokládá, že jsou rasisté, i když to on sám popírá. Tento rasismus je namířený proti lidem, kteří přijedou do Francie a „pravým“ Francouzům odejmou práci, chléb, národní kulturu a etnickou čistotu.“* (Perrotino 2005: 250) *„Pokud chtějí představitelé FN projevovat nespokojenost s některými etnickými skupinami, musí si dávat pozor na svá slova. Ve Francii totiž platí právní nařízení, jež umožňuje trestně stíhat rasistické projevy. Taková opatrnost vedla ke vzniku nového politického slovníku.“* (Perrotino 2005: 257) Pokud představitelé FN hovoří o imigrantech, přistěhovalcích, jednoznačně útočí na Araby žijící ve Francii. (Perrotino 2005: 258) Samotný předseda strany J.-M. Le Pen několikrát veřejně učinil šokující prohlášení (např. o Židech, o homosexuálech). Nejznámější je jeho výrok o plynových komorách, Le Pen je označil za *„detail dějin druhé světové války.“* (Mayer 2002a: 372)

Tradiční dvě témata, která mobilizovala voliče v 80. letech minulého století, a sice imigrace a bezpečnost, zesílila a výrazně se aktualizovala v období nového milénia v důsledku těchto jevů: (Ignazi citován in Delwit 2012: 53)

- *Zrychlení procesu globalizace*
- *Okolnosti událostí z 11. září 2001*

V prvním případě to, co bylo považováno za trend v posledním desetiletí, označuje Ignazi za „vzedmutou vlnu“ v moderní době. Výsledkem fenoménu globalizace je rostoucí nejistota, nejzranitelnější část společnosti požaduje větší integraci a bezpečnost. Tyto potřeby dosahují svého vrcholu společně s příchodí hospodářskou krizí. Neschopnost vlády reagovat na tyto požadavky vytváří prostor pro odcizení a nedůvěru vůči politickým institucím a vůči těm, které J.-M. Le Pen nazývá „ti nahoře.“

V důsledku událostí z 11. září 2001 můžeme ve společnosti sledovat odmítnutí a nepřátelství vůči islámskému světu. Druhý jev reprezentuje novou politicko-kulturní úroveň. Tradiční xenofobie je formována na bázi odlišného rasismu, který vytváří prostor pro nepřátelství vůči muslimským imigrantům a odmítání islámské kultury na základě pseudoliberalních argumentů. Přijetí zvrácené formy liberalismu a úprava evropské křesťanské identity jsou rétorickými zbraněmi v argumentaci proti islámu. Úprava kulturní evropské identity představuje zlom u extrémní pravice obecně. islamofobie vytváří nové postoje a orientace extrémní pravice. (Ignazi citován in Delwit 2012: 52–55) I přes snahu vládních politických subjektů ve Francii udržet FN pevně v pozici „cordon sanitace,“ tedy v izolaci, tvoří tento politický subjekt alternativu opozice pro voliče, kteří nejsou spokojeni s vládní politikou. „*Ukázalo se, že největším kapitálem FN vedle osoby předsedy a jeho charismatu je věrnost většiny členů.*“ (Perrotino 2005: 264) V západní Evropě si FN drží pozici šampiona extrémních pravicových stran, neboť v sobě sdružuje klíčové prvky. Díky pozici silné strany, charismatickému předsedovi, jasnému politickému programu a rozděleným odpůrcům je schopna získat a udržet voliče, a tím si zajistit stabilní pozici. (Mayer 2002a: 39)

2.2 Jean-Marie Le Pen v čele Front National

Rok 2002 byl poznamenán velkými změnami ve francouzském politickém prostředí. V platnost byla uvedena tzv. Jospinova reforma z roku 2000, která zkrátila volební období prezidenta ze sedmi na pět let. (Dvořáková 2008: 171) Zároveň reforma určila pořadí voleb, od roku 2002 legislativní volby navazují simultánně na ty prezidentské. (Benoit, Laver, Sauger 2006: 667) Druhá změna vyvolala doslova šok ve francouzské společnosti, jelikož se stalo nemožné. „*J.-M. Le Pen, kandidát extrémní pravice, předseda xenofobní politické strany FN se probojoval do 2. kola prezidentské volby. Se ziskem 16,86 % hlasů porazil favorita levice a úřadujícího premiéra Lionela Jospina.*“ (Lewis-Beck 2004: 1) Zneklidnění, které vyvolal tento dubnový výsledek ve francouzské společnosti, je pochopitelné, jelikož podle pravidelných průzkumů většina Francouzů sázela na jistotu, že ve druhém kole se utká Lionel Jospin s úřadujícím prezidentem Jacquesem Chiracem. V únoru 2002 byl J.-M. Le Pen podle průzkumů odsunut na čtvrtou pozici a jeho místo obsadil kandidát Republikánského a lidového

hnutí¹¹ Jean-Pierre Chevènement s předpokládaným ziskem 10,8 % hlasů. Avšak během března sledujeme v kampani lídra FN významný progres. (Mayer 2002b: 329) Výsledek J.-M. Le Pena se zapsal do historie FN, ale také do historie Francie, neboť tímto úspěchem lídr extrémní pravice narušil jedno ze základních pravidel bipolarity systému V. republiky. Ve Francii bývá totiž tradičně zvykem, že 2. kolo boje o Elysejský palác je soubojem mezi pravicí a levicí. Rok 2002 přináší také změnu v chování voličů, kteří opustili své tradiční strategické pravidlo dvoukolového většinového systému, a sice „vybírat v 1. kole, vyřadit v 2. kole“ raději než podporovat v 1. kole kandidáta, kterého by chtěli voliči vidět v Elysejském paláci, se uchýlili ke strategii, která je typická pro volby druhého řádu. (Cole 2003: 20) Voliči podle něj v 1. kole vyjádřili preference jako v regionálních volbách či ve volbách do Evropského parlamentu, ve kterých se z pravidla uchylují k netradičním kandidátům a jsou ochotni více riskovat. (Šaradín 2008: 37–38) K této taktice je vedla víra, že 1. kolo nehraje podstatnou roli, a z tohoto důvodu bez obav odevzdali svůj hlas kandidátovi minoritní či extremistické politické strany. Důvody, proč se voliči uchýlili k takovému jednání, mohou být dva. Prvním je snaha vyjádřit svou nespokojenost s vládnoucí elitou. Druhý důvod je snaha ovlivnit agendu kandidáta, u kterého si přáli, aby byl skutečně zvolen. První kolo prezidentské volby roku 2002 na sebe vzalo podobu proporcionální volby, která v očích voličů neměla rozhodující charakter, neboť velká většina z nich pevně věřila v souboj Chirac-Jospin ve druhém rozhodujícím kole. (Cole 2003: 18) „*Poprvé však od roku 1969 nebyl v druhém kole zastoupen kandidát levice.*“ (Cole 2002: 329)

Voliči FN mají dvě hlavní charakteristiky, a sice nenávisť vůči imigrantům a obavy ze zajištění law and order.¹² (Mayer 2003: 455) V roce 1995 úřadující prezident přikládá důležitost tématům, která jsou citlivá pro nejvíce sociálně znevýhodněnou část voličstva. Tento Chiracův krok lze hodnotit jako snahu výrazně předčít kandidáta extrémní pravice. V roce 2002 Chirac definoval hlavní témata prezidentské kampaně – bezpečnost a zajištění law and order. Témata podlamující situaci ve francouzské společnosti tzv. fracture sociale¹³ umožnila Le Penovi využít své nejsilnější programové zbraně v následujícím prezidentském souboji. (Shields 2006: 125)

¹¹ MRC – Mouvement républicain et citoyen.

¹² Právo a pořádek.

¹³ Společenská zlomenina.

2.2.1 Problém imigrace

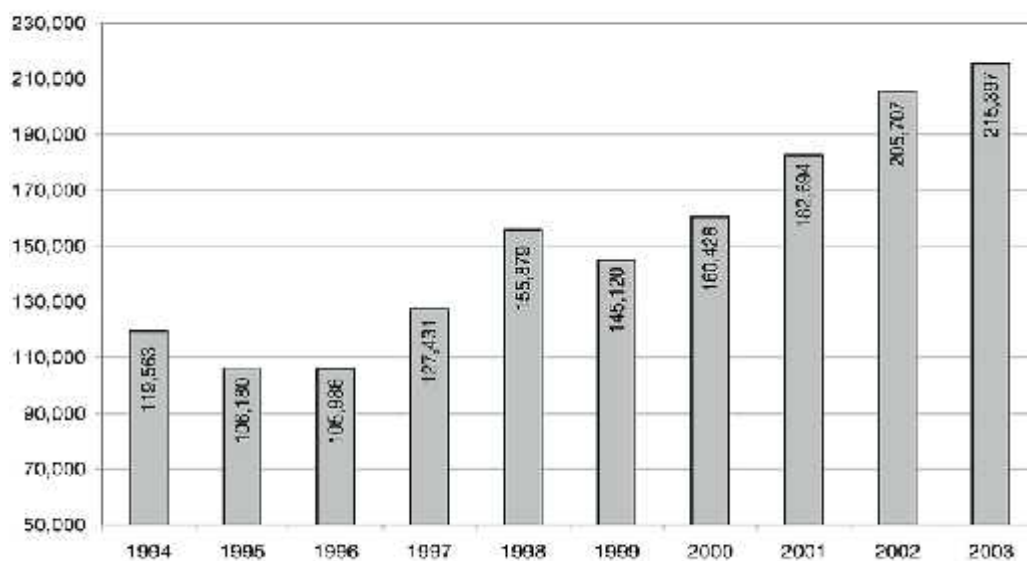
Od začátku prezidentské kampaně byla pozornost soustředěna na problém s imigranty. (Mayer 2003: 459) „Názor, že je ve Francii až příliš imigrantů zastává 95 % voličů FN, 85 % usoudilo, že se necítí jako doma (ve Francii), jako tomu bylo předtím. Imigranti z Maghrebu¹⁴ nikdy nebudou Francouzi jako ostatní pro 67 %. Tradiční, stereotypní, antisemitistický názor, že Židé mají příliš mnoho pravomocí ve francouzských institucích zastává 44 % voličů FN . A 79 % voličů FN se přiklání k návratu trestu smrti.“ (Mayer 2002b: 338) „Tato procenta svědčí o přetrvávajícím hlubokém rasismu ve francouzské společnosti. Od roku 2002 nezaměstnanost, nejistota, zhoršení sociálních vztahů a životních podmínek v chudých čtvrtích vedly ke zvýšení rasismu ve Francii. Na přistěhovalce se nahlíží jako na parazity či problém, který je třeba vyřešit, ale také jako na agresory. Což ospravedlňuje útoky proti nim, které jsou v médiích prezentovány jako akty sebeobrany rodilých Francouzů. Přistěhovalectví je dnes a denně interpretováno jako nebezpečí pro Francii. Francouzská identita je koncipována jako homogenní a celá staletí neměnný celek.“ (Tevanian, Tissot 2012)

Následující graf č. 1 sleduje trend vývoje počtu imigrantů, který od roku 1999 stále stoupá. V roce 1999 je v Institut National d'Etudes Démographiques¹⁵ zaregistrováno přes 145 000 přistěhovalců, zatímco v roce 2002 je jich o 60 000 víc, a sice 205 000.

¹⁴ Oblast severní Afriky, odkud pochází většina imigrantů ve Francii.

¹⁵ Národní institut demografických studií.

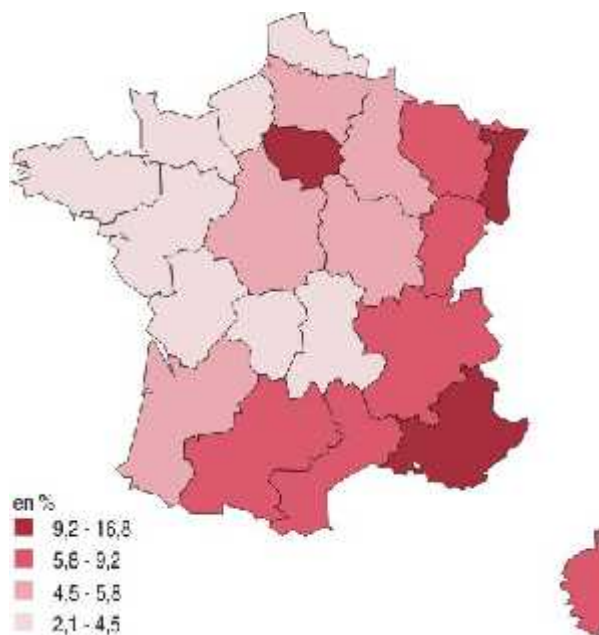
TREND IMIGRACE VE FRANCII (graf č. 1)

Zdroj: Institut National d'Études Démographiques

Následující mapa č. 1 zobrazuje procenta imigrantů, kteří žijí ve francouzských regionech v roce 2002. Nejvyšší procento přistěhovalců, a sice mezi 9,2 % – 16,8 %, je v regionech: Alsasko, Centre, Provence a Ile-de-France. Jedná se o východní, jižní a střední regiony. V jihovýchodních a severovýchodních regionech sledujeme nižší imigraci v rozmezí 5,8 % – 9,2 %. Jedná se především o tyto oblasti: Rhône-Alpes, Midi Pyrénées, Lorraine. Regiony Champagne-Ardenne, Bourgogne a Aquitaine, tedy oblasti jihozápadní a severovýchodní, v nich sledujeme imigraci okolo 4,5 % – 5,8 %. Nejnižší míra přistěhovalectví je typická pro západní oblast Francie. V regionech Bretagne, Pays de la Loire, Basse-Normandie je procento imigrantů v rozmezí 2,1 % – 4,5 %.

PROCENTA IMIGRANTŮ PODLE REGIONŮ V ROCE 2002 (mapa č. 1)

Zdroj: Institut national de la statistique et des études économiques

Problém imigrace patří mezi hlavní pilíře rétoriky FN. (Mayer 2003: 324) „*Xenofobie je zaměřená zejména proti přistěhovalcům z opačného břehu Středozemního moře, kteří představují ohrožení pro národní identitu. FN prezentuje toto ohrožení jako součást historického zápasu mezi křesťanským Západem a barbary.*“ (Dvořáková 2008: 183) Zároveň J.-M. Le Pen propojuje počet imigrantů s počtem nezaměstnaných. Ve svých populistických projevech obviňuje přistěhovalce z krádeže pracovních míst francouzským občanům. Dlouhodobě prezentuje svůj plán repatriace imigrantů a následné poskytnutí výhod Francouzům na trhu práce. Tato rétorika si klade za cíl získat hlasy pracující třídy. (Givens 2005: 68) Propojení imigrace s nezaměstnaností hraje velmi významnou roli pro voliče FN. (Mayer 2002a: 164–168)

2.2.2 Problematika bezpečnosti

V návaznosti na problém s přistěhovalci se do popředí prezidentské kampaně dostala problematika bezpečnosti, která postupně získala charakter single-issue,¹⁶ čímž definovala směřování kampaně. „*V otázkách bezpečnosti neměl J.-M. Le Pen rovnocenného soupeře.*“ (Cole 2002: 324) Událostí z 11. září 2001 ve Spojených státech amerických, krize na Středním Východě a několik šokujících vražd a násilných napadení v samotné Francii vyvolaly silnou vlnu islamofobie. (Cole 2003: 19) Podle průzkumu agentury IPSOS z roku 2002: „*Ve svém každodenním životě se 75 % voličů FN cítí v nebezpečí, 92 % souhlasí s obnovením trestu smrti.*“ (IPSOS 2002) „*Do jisté míry byl úřadující premiér a levicový kandidát na prezidenta Lionel Jospin obětí svého vlastního úspěchu při snižování míry nezaměstnanosti.*“ (Cole 2003: 19) Francouzští voliči obecně díky tomu vnímali problematiku nezaměstnanosti jako méně akutní než v minulosti, a v důležitosti byla vystřídána všudypřítomnými tématy bezpečnosti a nejistoty. (Cole 2002: 324) Pro kandidáta levice nebyla problematika bezpečnosti prioritní, což nahrálo do karet kandidátovi extrémní pravice J.-M. Le Penovi. (Cole 2003: 19) Prvek bezpečnosti hraje mnohem významnější roli u voličů FN než u jiných voličů pravice obecně. (Mayer, Perrineau 1996: 72–73)

2.2.3 Krize důvěry v politické instituce a demokracii

Další faktor, který pomohl J.-M. Le Penovi k úspěchu v roce 2002, byla rekordní úroveň politického zklamání a deziluze. „*Před 1. kolem prezidentské volby 83 % všech voličů usoudilo, že politikové se nestarají o obyčejné občany, jako jsme my, 58 % všech voličů se domnívá, že politikové jsou zkorumpovaní. A pouze 15 % z celého elektorátu si myslí, že prezidentské volby zlepší situaci ve Francii.*“ (Mayer 2002b: 515) Tato nedůvěra pramení v probíhající kohabitaci, která ve Francii trvala od roku 1997 do roku 2002. Jednalo se o institucionální koexistenci pravicového prezidenta Jacquesa Chiraca a levicového premiéra Lionela Jospina. Vzájemná spolupráce Chiraca s Jospinem vytvořila ve společnosti názor, že jsou oba hlavní aktéři kohabitace zodpovědní za negativní fungování vlády v posledních pěti letech. (Mayer 2002a: 319–320) Většina

¹⁶ Hlavní problematika

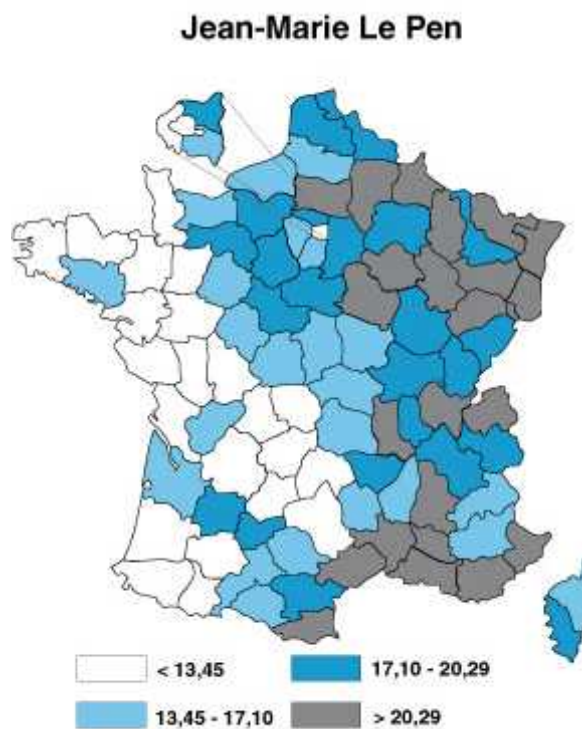
Francouzů nerozlišovala rozdíl mezi politikou pravicového prezidenta a levicového premiéra. Obecně však francouzská společnost preferuje politický systém bez kohabitace. (Mayer 2003: 459) Tyto okolnosti využil Jean-Marie Le Pen ve své antipolitické rétorice. Čtyři nejsilnější politické strany označil za „bandu čtyř.“ (Perrotino 2005: 253) Voliče dostal na svou stranu díky označování všech tradičních politiků za kastu, která využívá účasti na moci jen ke svému osobnímu prospěchu. (Dvořáková 2008: 171) *„Elektorát FN je zároveň nejvíce pesimistický k samotnému fungování demokracie ve Francii: 77 % voličů FN se domnívá, že demokracie v zemi nefunguje dobře, nebo nefunguje vůbec.“* (Perrineau 1998: 118)

V roce 2002 můžeme voliče FN rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří voliči, kteří odevzdávají tzv. protestní hlasy. To znamená, že se snaží prostřednictvím této volby vyjádřit své stanovisko proti hlavním etablovaným stranám a jejich kandidátům. (Givens 2005: 79) Do této skupiny můžeme zařadit zemědělce, majitele malých podniků a osoby samostatně výdělečně činné. Tato skupina pracovníků tvořila 79 % z celkového vzorku, který vyjádřil nesouhlas s redukcí pracovního týdne na 35 hodin. Jejich negativní stanovisko k návrhu Jospinova levicově většinového kabinetu pramenilo z obavy nižšího platového hodnocení v důsledku snížení odpracovaných hodin. (Mayer 2002a: 357) *„V I. kole 66 % z těch, kteří nesouhlasili s redukcí pracovního týdne, volili J.-M. Le Pena.“* (IPSOS 2002) Druhou skupinou jsou voliči, kteří skutečně souhlasí s ideologií FN, a jejich profil odpovídá vzorovému voliči extrémní pravicové strany s odkazem na teoretickou část práce. Tedy především manuálně pracující mladí muži s nízkou úrovní dosaženého vzdělání. (Givens 2005: 79)

2.2.4 Prezidentské volby 2002

Na základě následující mapy č. 2 elektorátu J.-M. Le Pena v roce 2002 můžeme sledovat linii jeho podpory ve východní industriální části Francie, která se táhne od města Le Havre přes Valence až k Perpignanu. (Mayer 2002a: 345) Regiony, kde má FN nejsilnější podporu jsou následující: Alsasko, Nord-Pas-de-Calais, Champagne-Ardenne, Il-de-France, Rhône-Alpes a oblast Provence.

PROCENTA HLASŮ PRO JEAN-MARIE LE PENA V PREZIDENTSKÝCH VOLBÁCH 2002 (mapa č. 2)

Zdroj: Institut national de la statistique et des études économiques

V 1. kole prezidentských voleb 2002 můžeme sledovat následující trendy. Kandidát FN oslovil voliče především ve městech s méně jak 2000 obyvateli. Obecně však města vyjadřují menší podporu J.-M. Le Penovi než venkovské oblasti. Specifickým rysem elektorátu FN v roce 2002 je klesající podpora mladších voličů a naopak silná podpora ze strany voličů důchodového věku. Ve skupině voličů ve věku 50-64 let J.-M. Le Pen zaznamenává nejsilnější podporu. Elektorát je stále silně maskulinní, tedy FN častěji volí muži než ženy s nízkou úrovní dosaženého vzdělání. (Mayer 2003: 457) Důvodů pro voliče dát svůj hlas FN v prezidentských volbách 2002 je hned několik. Antielitářství mají voliči FN společný s voliči napříč politickým spektrem. Naopak etnocentrismus a autoritářský postoj je specifický pouze pro voliče FN. (Mayer 2005: 7–8) *„Etnocentrismus je charakterizován nesnášenlivostí vůči odlišnostem. Podle německého filosofa Theodora Adorna etnocentrický postoj zahrnuje vnímání hodnot a norem vlastní skupiny jako jediné správné, užitečné a pravdivé. Vlastní skupina je standart, kterým jsou poměřovány ostatní skupiny a životní situace. Způsob života jiných skupin je chápán jako odchylka od optimálního stavu. Etnocentrismus ve své celé podstatě vyjadřuje autoritativní tendence, které tlačí na extremistická hnutí.“* (Mayer 2002a: 60) Právě v prezidentské kampani v roce 2002 Jean-Marie Le Pen velmi intenzivně upozorňoval na „islamizaci Francie.“ Ve francouzské společnosti docházelo rok co rok k rozšíření užívání drog, rozšíření nemocí (např. AIDS) a k růstu pocitu nejistoty a nedostatku bezpečnosti. Kandidát FN obviňoval z těchto skutečností sjednocenou islámskou populaci přistěhovalců, která zaznamenávala stálý vzestup. (Ivaldi 2012: 100) Motivace voličů FN jsou konstantní od roku 1984 a tvoří je tři hlavní problematiky: imigrace, pocit nebezpečí/nejistoty a nezaměstnanost. (Perrineau 1998: 177)

Je třeba si však také uvědomit význam protestního hlasování v prezidentských volbách v roce 2002. Pouze 41 % voličů, kteří 21. dubna vyslovili podporu kandidátovi extrémní pravice, jej skutečně chtěli vidět v čele státu. Většina jeho voličů souhlasí s jeho ideologií, která směřuje proti imigrantům a pro law and order, ale nestojí o implementaci těchto vizí v politické praxi. (Mayer 2003: 459) Podrobnější rozbor voličstva J.-M. Le Pena zpracovává třetí část, která sympatizanty FN rozděluje do několika socioekonomických kategorií.

2.2.5 Styl leadershipu Jean-Marie Le Pena

Osobnost a styl leadershipu J.-M. Le Pena je bez pochyby klíčovým prvkem ve vývoji FN. Jeho projevy jsou silně charismatické a výrazně populistické. „*Svým chováním J.-M. Le Pen působí, že si zachovává charismatickou legitimitu historického vůdce podle terminologie Maxe Webera.*“ (Delwit 2012: 29) Voliči, trpící ekonomickou a sociální frustrací, potřebují být na politickém poli reprezentováni silnou autoritou, která zastává pevné tradiční hodnoty. „*J.-M. Le Pen je zosobněním autority a programu strany, která oslavuje tradiční rodinné hodnoty stejně jako vytváření politiky k znevýhodnění etnických minorit.*“ (Luebbbers, Scheepers 2002: 124) Díky svému dělnickému původu se prohlašuje za „muže obyčejného lidu,“ za jediného, který může porozumět, co obyčejní obyvatelé Francie chtějí. (Mayer 2005: 2) Po úspěšném prvním kole v roce 2002 promluvil k davu svých podporovatelů následovně: „*Nemějte obavu snít, vy malí lidé, vy obyčejní lidé.*“ (Cautres 2004: 74) „*Pozor na to, že já jako muž lidu vždy budu stát na vaší straně. Na straně těch, kteří trpí, protože já jsem zažil to, co vy, a vím, co znamená zima, hlad a chudoba.*“ (Mayer 2005: 3) Za Le Penovou rétorikou se skrývá politická bystrost a strategický důvtip. Na veřejnosti se vždy prezentoval jako výmluvný řečník. Pro Francouze byl J.-M. Le Pen natolik atraktivní a přitažlivý, že i přesto, že nesouhlasili s jeho názory, tak vždy, když se objevil, stoupal žebříček sledovanosti v médiích. (Williams 2011: 684)

Čas od času způsobil svými projevy společenské faux pas, když do svých projevů zahrnul buřičský jazyk a rasistickou rétoriku. Samozřejmě to poznamenalo pověst celé strany, ale jeho charisma v kombinaci s populismem jemu vlastním si získaly své příznivce zpět. Dále byl J.-M. Le Pen schopen efektivně využít krize ve společnosti. Krize totiž vytváří ideální prostor pro charismatického vůdce, který je schopen nabídnout pochopení, řešení problémů a stabilizaci situace obecně. (Eatwell citován in Williams 2011: 685) Populismus FN těží z krize, poukazuje na selhání ostatních politických stran, které podle něj přispívají ke zhoršení nebo jsou přímou příčinou krize. J.-M. Le Pen si dokázal vybrat správný čas, použít populistickou rétoriku a styl, který jej učinil v očích voličů atraktivním a srozumitelným. (Mayer 2002a: 209–210)

2.3 Marine Le Pen v čele Front National

2.3.1 Situace po prezidentských volbách 2002

Po druhém kole prezidentských voleb, které bylo označováno jako quasi-referendum pro demokracii, se vítězem stal Jacques Chirac. Ziskem 82,21 % hlasů se zapsal do historie V. republiky. (Cole 2003: 20) Ve francouzské společnosti však pozorujeme masivní ztrátu důvěry v politické strany, elity a instituce zastupitelské demokracie obecně. V povolebním průzkumu, který vedla Nonna Mayer, byly zveřejněny následující výsledky: „Více než 80 % respondentů mělo pocit, že se politikové vůbec nestarají o obyvatelstvo. Tři ze čtyř dotázaných neměli důvěru v politické strany. Většina sdílela názor, že politická elita je zkorumpovaná. A téměř 40% dotázaných naprosto nedůvěřovalo parlamentu.“ (Mayer 2005: 4) V průběhu let se důvěra v politické instituce ve francouzské společnosti příliš nezlepšila. Průzkum agentury TNS SOFRES z roku 2009 prezentoval ve své studii tyto výsledky: „Na otázku: Máte pocit, že odpovědnost politiků je vůči obyčejným lidem, jako jste vy, obecně dostatečná? Odpovědělo NE 78 % respondentů. V institut prezidenta nedůvěřuje 65 %. V politické strany vyslovilo svou nedůvěru 76 % dotázaných. Na závěr 59 % respondentů vyjádřilo pozitivní vztah k vládě odborníků, kteří by lépe než politici zástupci rozhodli, co je pro Francii nejlepší.“ (TNS SOFRES 2009)

V roce 2008 vypukla světová ekonomická krize s globálními následky. Francie jako člen Evropské unie a také eurozóny byla přinucena přijmout velmi přísná úsporná opatření. Ve francouzské společnosti se od té doby stále více zvyšuje odpor vůči zmíněným úsporným opatřením, ale také vůči prohlubující se integraci evropského supranacionalismu. Za viníky problémů, spojených s Evropskou unií, označuje veřejnost politické strany pravice i levice.¹⁷ (Williams 2012: 687–688) „Výjimečná hospodářská, sociální a finanční krize vytváří úzkost ve společnosti a zvyšuje pocity egocentrismu, které jsou hybným motorem hlasů pro extrémní pravici.“ (Delwit 2012: 34)

¹⁷ Konkrétně Union pour un Mouvement Populaire (UMP) i Parti Socialiste (PS)

2.3.2 Nástup Marine Le Pen do čela Front National

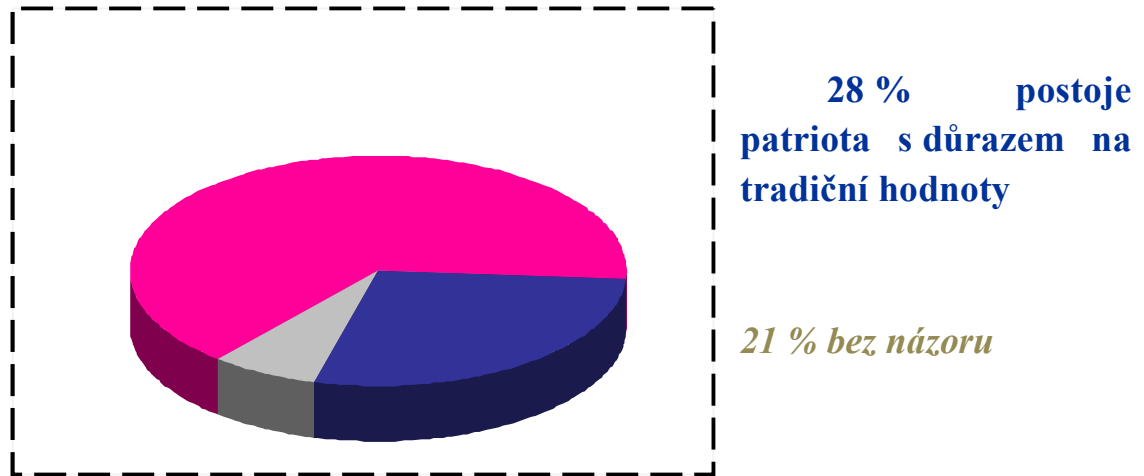
V čele FN kandidoval J.-M. Le Pen v pěti prezidentských volbách.¹⁸ Po více než 30 letech opouští svou pozici v lednu roku 2011. Titul předsedy FN však zůstává v rodině Le Penových. J.-M. jej oficiálně předává 16. 1. 2011 své dceři Marine Le Pen. Následující kapitola analyzuje podobnosti a odlišnosti dvou lídrů FN. Podle Thierryho Gourlota, který je v čele FN pro departmán Lorraine, je „*zde nová generace přívrženců, kteří jdou za Marine a jsou ovlivněni jejím sociálním diskursem.*“ (Bastuck citován in Williams 2012: 690)

Agentura TNS SOFRES v letech 2006, 2011 a 2012 zveřejnila výsledky ankety, kde zpovídala všeobecný elektorát. Následující grafy č. 2 až 4 mapují odpovědi respondentů na otázku: „*Které postoje reprezentuje podle vašeho názoru FN?*“ J.-M. Le Pen reprezentuje nacionální xenofobní postoje výrazněji (pro 65 % respondentů) než jeho dcera Marine (pro 45 % respondentů). S nástupem Marine stoupá procento respondentů, kteří na FN nahlíží jako na politickou stranu, která reprezentuje tradiční hodnoty (v roce 2011 pro 37 % respondentů a v roce 2012 pro 41 % respondentů).

¹⁸ V letech 1974, 1988, 1995, 2002, 2007.

**Které postoje reprezentuje podle vašeho názoru Jean-Marie Le Pen?
(rok 2006)**

65 % nacionální a xenofobní postoje extrémní pravice

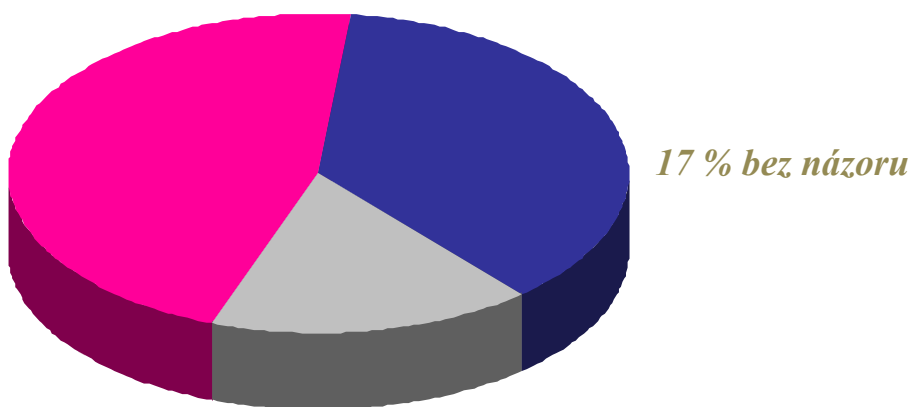

Graf č. 2 Zdroj: TNS SOFRES 2011a

**Které postoje reprezentuje podle vašeho názoru Marine Le Pen?
(rok 2011)**

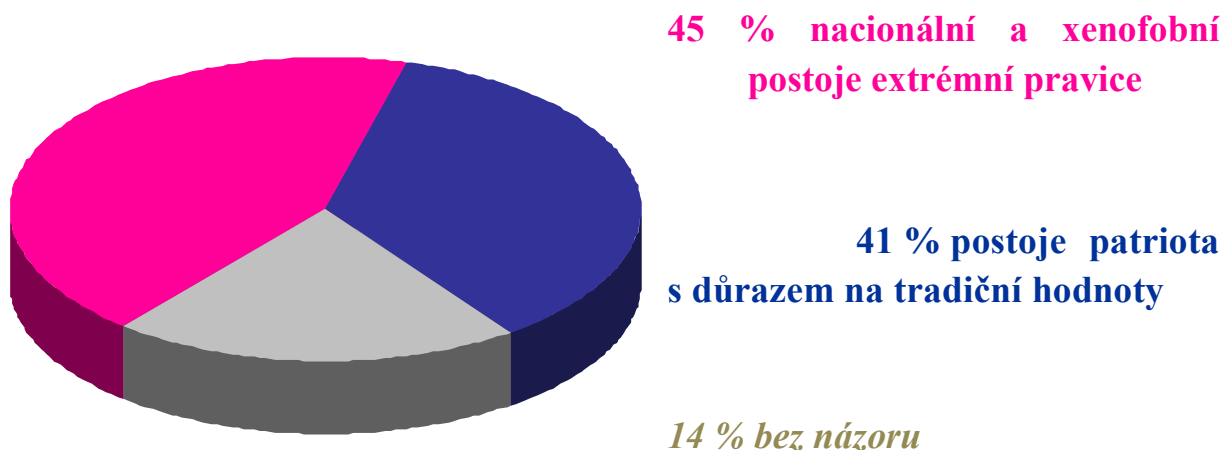
46 % nacionální a xenofobní postoje extrémní pravice

**37 % postoje patriota s důrazem
na tradiční hodnoty**

Graf č. 3 Zdroj: TNS SOFRES 2011a

Které postoje reprezentuje podle vašeho názoru Marine Le Pen? (rok 2012)

Graf č. 4 Zdroj: TNS SOFRES 2012a

Silné charisma, populismus a ideologie, vyjádřeny v laických termínech, které si získávají přízeň především méně vzdělaného obyvatelstva. Tak to jsou rysy, které Marine sdílí se svým otcem. Výhodou, kterou Marine má, je vlastnost znalé političky s politickým důvtipem. (Williams 2012: 690) „Ukázala se být mnohem pohotovější při řešení témat, která ovlivňují zájmy Francie. Velmi dobře dokáže využít obavy voličů. Od svého nástupu do čela FN mazaně upozorňovala na krizi eura a snažila se narušit tradiční politické a ideologické hranice.“ (Poirier 2011) Marine zároveň využívá postavení ženy k zjemnění image strany. (Le Figaro 2012) V otázkách, jako je odpor vůči potratům či rovnost pohlaví na volebních kandidátkách, FN zjemnila svou rétoriku. Pod vedením Marine FN mění svou politiku a diskurs v oblastech, které v 80. a 90. letech tvořily jádro agendy této extrémně pravicové strany. (Shields 2013: 191) Tato strategie Marine vychází a není veřejností „démonizovaná“ jako její otec. (The Economist 2012) J.-M. a jeho faux pas přispěla k určitému množství „démonizace“ a pejorativnímu obrazu FN, kterému celá strana pod jeho vedením musela čelit. „Naopak Marine nemá žádné rasistické poznámky, je profesionální političkou, ve svých projevech má styl, kterým překonává svého otce.“ (Perrineau citován in Irish times 2011) Politická značka, kterou představuje Marine, je výrazně odlišná od té, kterou představoval její otec, a která zaujímá mužský i ženský elektorát. Marine se prezentuje jako prototyp

silné ženy, která sama ví nejlíp, jaké to je vychovávat tři děti bez manžela. Nová generace podporovatelů FN je spjata s novým leadershipem Marine. (Williams 2012: 690) Následující tabulky znázorňují vnímání voličů Marine Le Pen v čele FN ve srovnání s jejím otcem J.-M. Le Penem. (TNS SOFRES 2012b)

Tabulka č. 1 SROVNÁNÍ JEAN-MARIE LE PEN A MARINE LE PEN				
Marine Le Pen je nástupcem Jean-Marie Le Pena v čele Front National v roce 2011. Řekli byste, že Marine Le Pen je: (odpovědi v rámci celého elektorátu %)				
	více než J.-M. Le Pen	stejně jako J.-M. Le Pen	méně než J.-M. Le Pen	Bez názoru
Je sympatická	49	25	3	23
Je přesvědčivá	45	29	6	20
Má šanci dosáhnout vítězství NF	43	27	5	25
Je demokratka	26	36	5	33
Je důvěryhodná	23	40	4	33
Je schopna vládnout	23	33	9	35
Je nebezpečná	17	32	25	26

Zdroj: TNS Sofres 2012b

Z tabulky č. 1 vyplývá, že respondenti zastupující celý elektorát, vnímají osobnost Marine Le Pen v čele FN odlišně od J.-M. Le Pena pouze ve specifických kategoriích. Především jí dávají větší šance dosáhnout vítězství s FN (43 %). V porovnání s otcem je pro ně Marine sympatičtější (49 %) a přesvědčivější (45 %). Stejnou pozici s otcem Marine drží v očích respondentů zastupujících celý elektorát v důvěryhodnosti (40 %) a v nebezpečnosti (33 %). V názoru na schopnost vládnout se 33 % respondentů domnívá, že nadání obou lídrů FN je vyrovnané a 35 % respondentů je bez názoru. To samé platí pro kategorii smyslu pro demokracii, 33 % respondentů je

bez názoru a o 3 % více, tedy 36 %, se domnívá, že smysl pro demokracii je v rodině Le Penových zastoupen rovnoměrně.

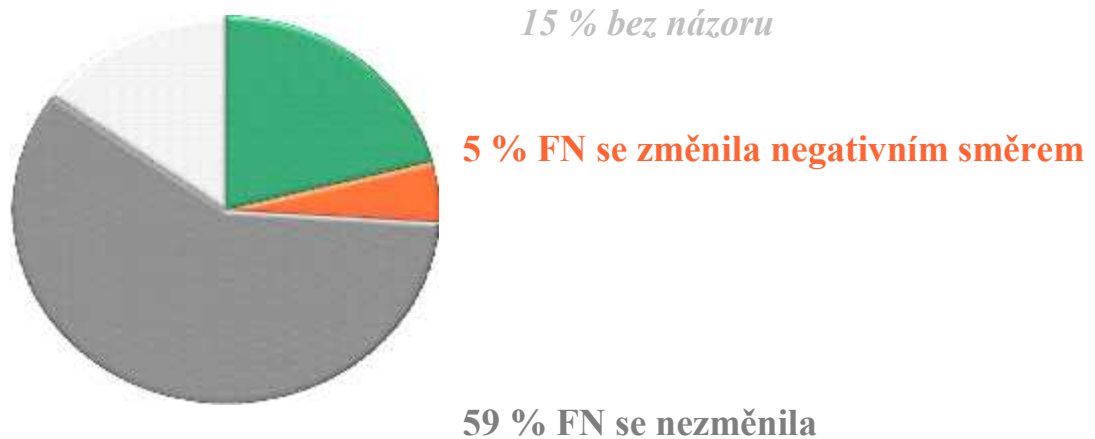
Tabulka č. 2 SROVNÁNÍ JEAN-MARIE LE PEN A MARINE LE PEN				
Marine Le Pen je nástupcem Jean-Marie Le Pena v čele Front National v roce 2011. Řekli byste, že Marine Le Pen je: (odpovědi sympatizantů FN %)				
	více než J.-M. Le Pen	stejně jako J.-M. Le Pen	méně než J.-M. Le Pen	Bez názoru
Je sympatická	75	22	0	3
Je přesvědčivá	74	26	0	0
Má šanci dosáhnout vítězství NF	77	19	0	4
Je demokratka	62	27	0	11
Je důvěryhodná	62	32	0	6
Je schopna vládnout	63	34	0	3
Je nebezpečná	4	6	68	22

Zdroj: TNS Sofres 2012b

Tabulka č. 2 zpracovává zcela totožné otázky z předchozí tabulky č. 1, avšak odpovědi patří sympatizantům FN. V tomto případě můžeme sledovat odlišné chápání změny leadershipu v FN. V očích sympatizantů je Marine Le Pen výraznější osobností v čele strany. Svého otce překonává ve všech kategoriích až na jedinou. Voliči FN vnímají osobnost Marine jako sympatičtější (75 %), přesvědčivější (74 %), důvěryhodnější (62 %) a demokratičtější (62 %). Pro 77 % respondentů má Marine větší šance dosáhnout vítězství s FN. Zároveň je podle jejich mínění schopna lépe vládnout (63 %). Tou jedinou kategorií, ve které Marine její otec překonává, je míra nebezpečnosti. Více nebezpečný je J.-M. pro 68 % respondentů.

**S nástupem Marine Le Pen do čela FN pozorujete změnu?
(všeobecný elektorát)**

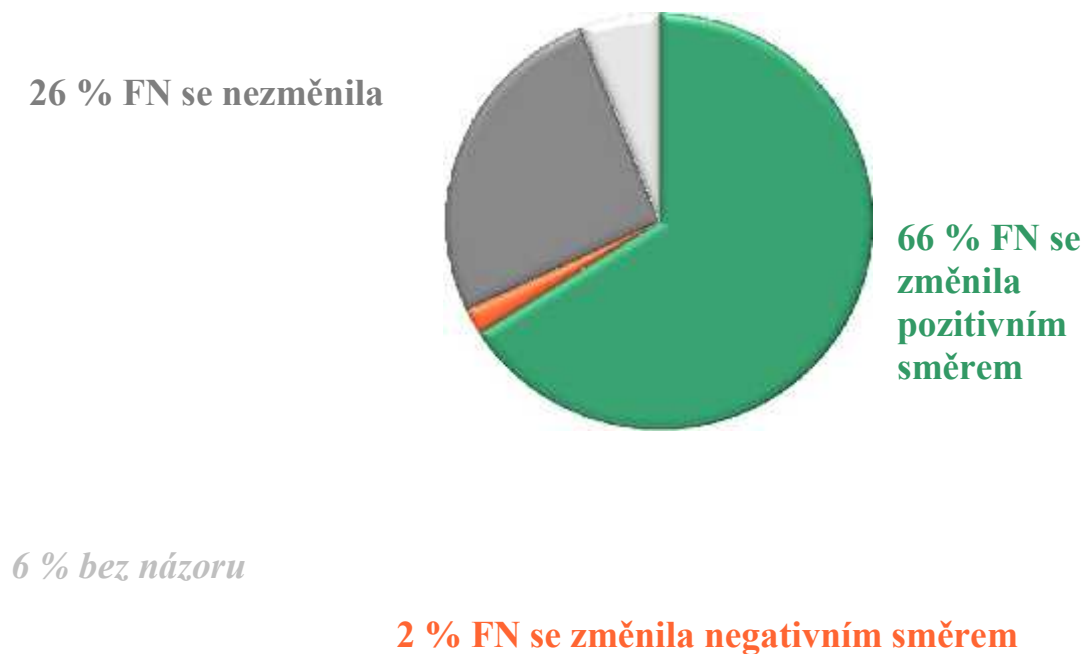
21 % FN se změnila pozitivním směrem

Graf č. 5 Zdroj: TNS SOFRES 2012c

**S nástupem Marine Le Pen do čela NF pozorujete změnu?
(elektorát FN)**

26 % FN se nezměnila

Graf č. 6 Zdroj: TNS SOFRES 2012c

Z grafů č. 5 a 6 vyplývá, že všeobecný elektorát nevnímá změnu leadershipu v FN příliš výrazně. Voličům připadá Marine Le Pen stále ideologicky a společensky velmi podobná svému otci. Naopak sympatizanti FN vidí ve změně lídra jejich strany posun, který by mohl vést k větším úspěchům FN. Marine Le Pen se nachází v lepší pozici dosáhnout catch-all volební strategie než její otec, který se o to pokusil v 90. letech minulého století. (Williams 2012: 691) V nedávném rozhovoru pro The Guardian uvedla: „*Mluvím za hodnoty lidí. Nemusím předstírat, že jsem jednou z nich, já jsem. Můj otec byl synem rybáře, moje matka dcera malého podnikatele. Pocházím z prostředí, kde je úcta k hodnotám a k poctivosti, tvrdá práce, zásluhy, vlastenectví, pocit obětování, svoboda, respekt a disciplína.*“ (Willsher 2012) Francouzská politoložka Nonna Mayer o Marine tvrdí, že je političkou, která apeluje své poselství mnohem přesvědčivěji než její otec. (Willsher 2012) Jak Marine zužitkovala své rétorické schopnosti a stylovou image v prezidentské kampani 2012, analyzuje následující část.

2.3.3 Prezidentské volby 2012

Každé prezidentské volby zrcadlí národní problémy daného momentu. Volby roku 2012 byly poznamenány dvěma hlavními problémy: silnou neoblíbeností úřadujícího prezidenta Nicolase Sarkozyho a zvyšujícím se evropským dluhem, který vyvolala globální finanční krize roku 2008. (Shields 2013: 181) Ztráta úvěrového ratingu, krize eurozóny společně s nekontrolovatelně zvyšující se nezaměstnaností zvýšily důvěryhodnost antiimigračních a antievropských postojů Marine Le Pen. V postindustriálních oblastech Francie, kde rodiny denně bojovaly s následky hospodářské krize, jako jsou propouštění, uzavírání továren, rostoucí cena potravin, byla rétorika FN vyslyšena. Důraz na vlastenectví, protekcionismus a státní paternalismus zde byl pokládán za součást zdravého rozumu. (The Economist 2012) Jérôme Fourquet z agentury pro průzkum veřejného mínění IFOP zastává názor, že „*vývoj ekonomické krize je velice významný pro FN. Čím horší následky ekonomická krize způsobí, tím víc z nich bude Marine profitovat.*“ (Fourquet citován in Willsher 2012) V této souvislosti zahájila svou prezidentskou kampaň Marine Le Pen se zaměřením na ekonomické problémy a Evropu. Její hlavní prioritou programu bylo odmítnutí eura a obnovení národní suverenity návratem k francouzskému franku, k

hraničním kontrolám a dovozním clům. Nicméně po prezentaci výsledků veřejného mínění, které ukázaly, že Marine začíná u voličů ztrácet podporu, se její kampaň přeorientovala na klasická témata FN. V posledních týdnech kampaně se soustředila na problematiku imigrantů, bezpečnosti a law and order, která po desetiletí získávala hlasy jejímu otci J.-M. Le Penovi. (Schofield 2012) Tento návrat k tradiční rétorice FN byl potvrzen v jejím oficiálním prezidentském manifestu pod titulem *Oui la France*.¹⁹ Manifest schválil několik bodů diskriminační imigrační politiky, která byla formulována v 70. letech minulého století a ve kterých pojem „národní priorita“ zůstával stavebním kamenem stranické ideologie. (Ivaldi 2012) Později Marine prezentovala svůj propracovanější program pod názvem *Mon projet pour la France et les Français*,²⁰ ve kterém zdůraznila svou snahu bránit republikánský sekularismus a snahu bojovat proti radikalizaci islámu. Hlavním bodem tohoto programu byla politika obrany národní preference, která byla nyní přejmenována na národní prioritu. Ve jménu národní priority se FN snažila získat voliče pomocí tzv. welfare chauvinismu, který definoval Herbert Kitschelt. (Shields 2013: 182) V praxi se jedná o zvýhodňování francouzských občanů před cizinci nejen na pracovním poli, ale také např. v oblasti zdravotnické péče. Obecně mohou rodilí Francouzi čerpat sociální benefity na úkor přistěhovalců. (Kitschelt citován in Delwit 2012: 102)

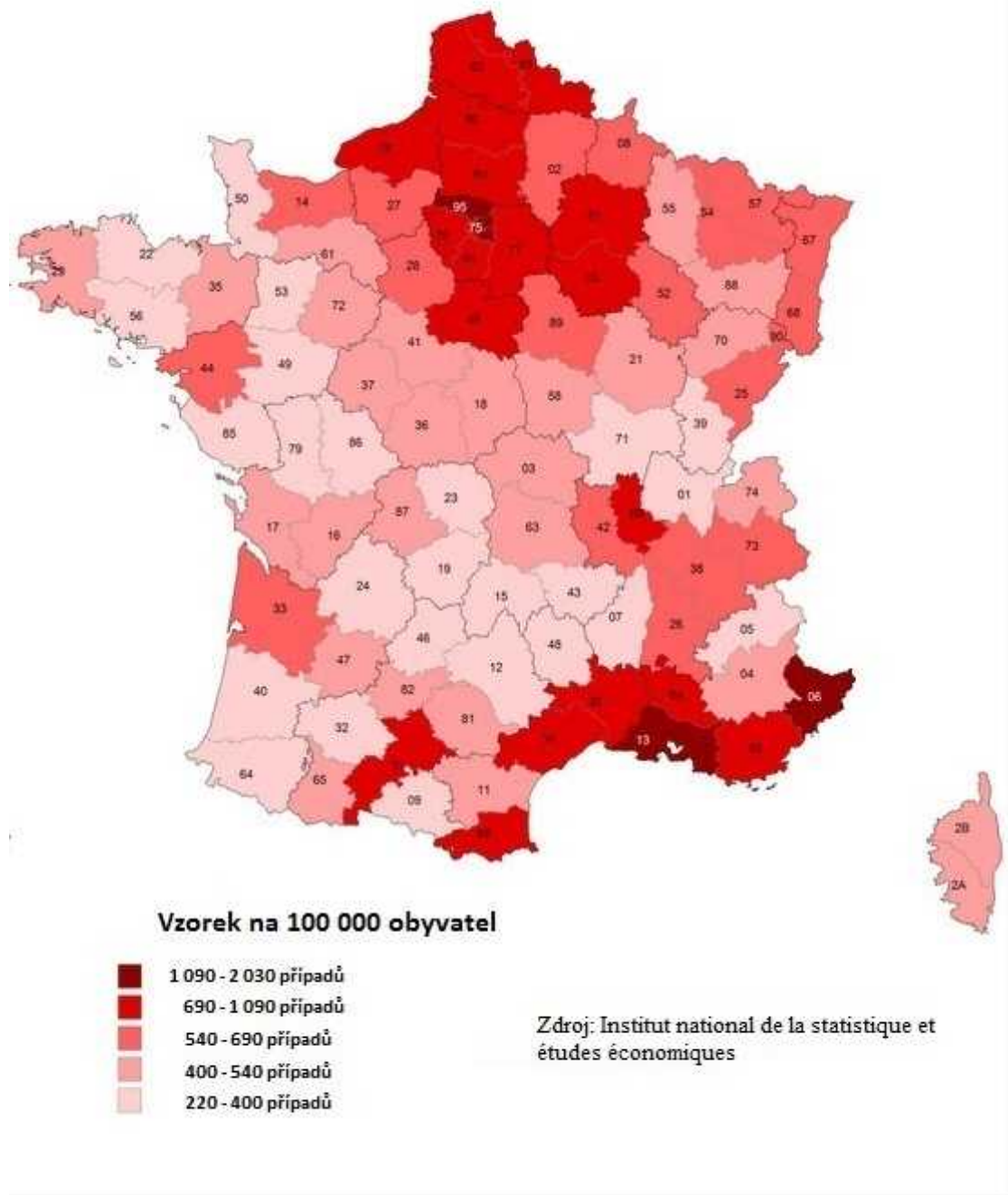
Motivace voličů FN v prezidentských volbách 2012 vykazovaly jisté podobnosti s motivací voličů FN v prezidentských volbách 2002. Především se jedná o tradiční témata extrémní pravice, jako jsou problémy s imigranty a law and order, na která navazuje problém nezaměstnanosti a otázka bezpečnosti. Dále voliči FN svým hlasem pro Marine vyjádřili odmítání a nedůvěru v politické elity pravice i levice. (Fieschi 2012: 11) Jak již bylo v předcházejících kapitolách řečeno, voliči FN jsou silnými odpůrci globalizace, která je v jejich očích spojena s Evropskou unií. Tato nadnárodní instituce je viníkem nekontrolovatelné imigrace a představuje hrozbu pro francouzskou národní identitu. Rozdíl v evropské problematice mezi voliči J.-M. Le Pena a Marine je v tom, že voliči v roce 2012 byli mnohem radikálnější v odmítání EU. (Mayer 2013: 167) „*V probíhajícím kontextu globální krize je EU pro voliče FN otevřenými dveřmi nebezpečnému světu venku, a zároveň představuje politické, kulturní a ekonomické nebezpečí pro Francii.*“ (Mayer 2013: 168) Bezpečnostní politika, se

¹⁹ Ano Francii.

²⁰ Moje plány pro Francii a Francouze.

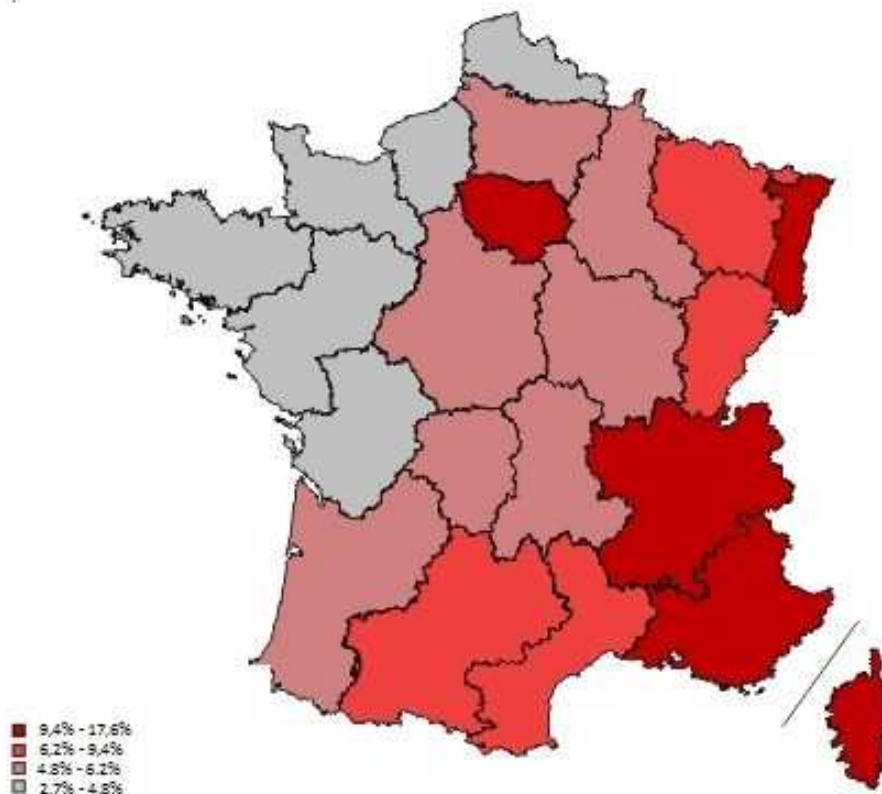
kterou se ztotožnila FN, ztvárnila apokalyptický scénář pro násilí a kriminalitu ve čtvrtích. Marine jasně deklarovala, že odpovědnost za tyto činy má mít pohotový soudní systém s přísnými postihy. Marine v této souvislosti hovořila o nutnosti navýšení prostředků na soudnictví až o 25 %. (Williams 2012: 690–691)

POČET NÁSILNÝCH ČINŮ V ROCE 2010 (mapa č. 3)

Viníky vysoké kriminality jsou ve Francii přistěhovalci. Tyto dvě problematiky jsou propojeny především u voličů FN. V porovnání s rokem 2002 se zvyšují procenta odporu voličů FN k imigrantům.²¹ „Názor, že je ve Francii až příliš imigrantů zastává 97 % voličů Marine, 93 % se necítí jako doma (ve Francii), jako tomu bylo předtím. K návratu trestu smrti se přiklání 78 % voličů Marine.“ (TNS SOFRES 2012d) Sama Marine se k problematice imigrace vyjádřila následovně: „Po 20 let kdokoliv, kdo ve Francii vyjádřil postoj proti imigraci, byl označován za rasistu. Ale já nyní cítím, že imigrace je možná tím největším problémem 21. století.“ (Chrisafis 2011)

PROCENTA IMIGRANTŮ PODLE REGIONU 2012 (mapa č. 4)

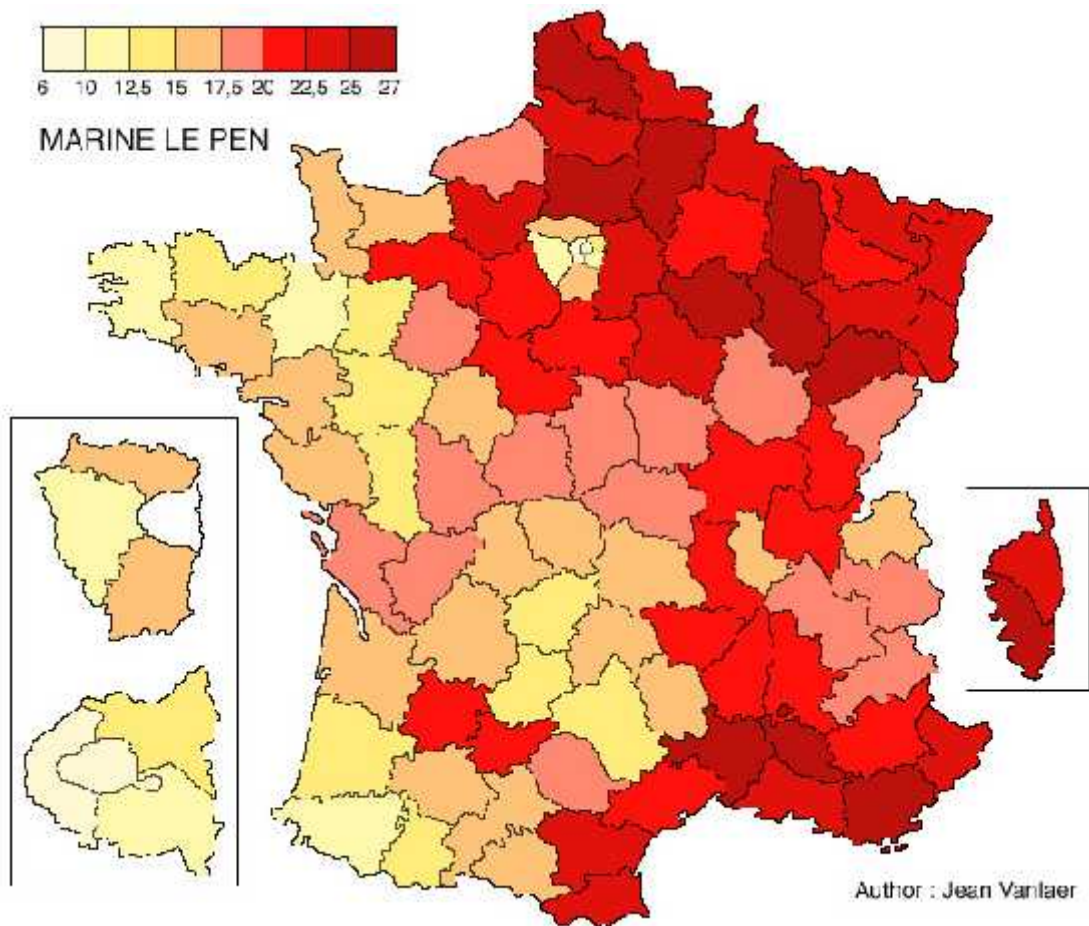

Zdroj: Institut national de la statistique et des études économiques

²¹Vizte kapitolu 2.2.1 Problém imigrace str. 27.

V departmánech, které trpí vysokou kriminalitou a zároveň vysokým procentem imigrantů, sledujeme významnou podporu FN. Tento etnocentrický autoritářský postoj voličů FN je stále aktuální jak pro prezidentské volby 2012, tak pro volby 2002. (Mayer 2013: 165)

*PROCENTA HLASŮ PRO MARINE LE PEN V PREZIDENTSKÝCH VOLBÁCH 2012
(mapa č. 5)*

Zdroj: www.electoralgeography.com

Pohled na mapu č. 5 ukazuje podporu v departmánech pro Marine Le Pen v 1. kole prezidentských voleb. Důkladnější analýzu volební podpory Marine v roce 2012 v komparaci s prezidentskými volbami 2002 zpracovává následující část. Přesto je třeba zmínit silnou podporu v netradičních oblastech, především západ a střed Francie. „*Tento nárůst podpory v oblastech, kde FN nemá historicky silnou pozici, je jeden z nejpozoruhodnějších rysů prezidentských voleb 2012.*“ (Shields 2013: 186)

2.4 Komparace zisku hlasů v prezidentských volbách 2002 a 2012

V roce 2012 získala Marine Le Pen celkově 17,9 % hlasů, v přepočtu oslovila 6,4 milionů obyvatel Francie. (Laubacher 2012) Jedná se o historický úspěch, kterým předčila i svého otce, který v roce 2002 získal v 1. kole 16,8 % hlasů, tedy 4,8 milionů. (Perrotino 2005: 319) V roce 2012 FN překročila hranici 20 % hlasů v 43 departmánech, což je skoro dvojnásobný posun oproti roku 2002, kdy tuto hranici J.-M. Le Pen překročil pouze v 25 departmánech. Data z tabulky č. 3 společně s mapou č. 6 jasně znázorňují trend významného posílení FN pod vedením Marine Le Pen v departmánech, kde se FN těší tradiční podpoře. Jedná se nejen o tradiční jihovýchodní, severní a severovýchodní oblasti, ale také sledujeme posílení v oblasti středozápadní Francie. Regiony, které vyjadřují podporu FN, jsou sužovány ekonomickou a sociální krizí, vysokým podílem imigrantů, a s ním spojeným pocitem ohrožení. (Perrienau 2011: 6) V roce 2002 se nejvyšší procento získaných hlasů v rámci jednotlivých departmánů pohybuje okolo 24 % na rozdíl od roku 2012, kdy hodnota stoupá až na 26 %. Nejvýznamnější podíl hlasů Marine Le Pen získala ve dvou departmánech. V Meuse předběhla svého otce o 14,15 % hlasů a ve Vaucluse o 12,25 %. Nesmíme zapomenout ani na departmán Gard, kde Marine Le Pen ziskem 25,51 % zvítězila.

I ve venkovských oblastech zaznamenává Marine Le Pen úspěch. Především se svou volební rétorikou, která hlásá nebezpečí a ohrožení veřejných služeb v malých obcích. V mnoha malých obcích její zisky dosahovaly přes 30 % hlasů. Historicky nejvýznamnější posun od roku 2002 získala ve venkovské oblasti Limousin, kde v roce 2002 její otec získal 10,3 %, Marine dokázala zvednout svůj výsledek na 15,3 % hlasů. (Laubacher 2012) V porovnání s velkými městy se u venkovského obyvatelstva

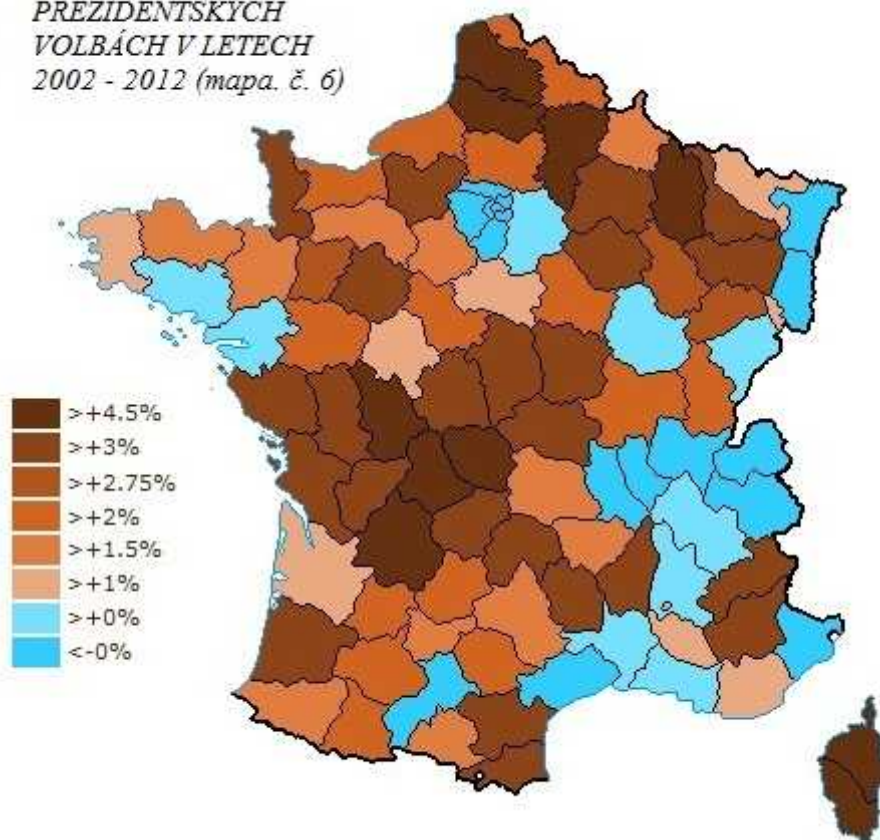
těší významnější podpoře. A to především díky obavě venkovských obyvatel ze zvyšující se kriminality a trestné činnosti. (Mayer 2013: 169)

TABULKA Č. 3 Srovnání výsledků 1. kola prezidentských voleb

Departmány	Rok 2002	Rok 2012	Posun hlasů 2002-2012
Aisne	21,22 %	26,33 %	+5,11 %
Alsasko	18,24 %	22,12 %	+3,88 %
Aube	21,72 %	25 %	+3,28 %
Marne	19,38 %	22 %	+2,62 %
Meuse	11,67 %	25,82 %	+14,15 %
Gard	24,85 %	25,51 %	+0,66 %
Nord- Palais-de- Calais	18,41 %	23,29 %	+4,88 %
Oise	18,11 %	25 %	+6,89 %
Yonne	23,54 %	22 %	-1,54 %
Vaucluse	14,75 %	27 %	+ 12,25 %

Zdroj: Vlastní zpracování autorky na základě Ministère de l'Intérieur <http://www.interieur.gouv.fr>

VÝVOJ PODPORY FN V
PREZIDENTSKÝCH
VOLBÁCH V LETECH
2002 - 2012 (mapa. č. 6)

Zdroj: www.electoralgeography.com

TABULKA č. 4 Sociologické rozdělení voličů Front National podle procent získaných hlasů v 1. kole prezidentských voleb

	Rok 2002	Rok 2012	Posun hlasů 2002-2012
<i>Pohlaví</i>			
Muži	20 %	19 %	+1 %
Ženy	14 %	17 %	+3 %
<i>Věk</i>			
18-24 let	13 %	23 %	+10 %
25-34 let	17 %	23 %	+6 %
35-49 let	18 %	18 %	0
50-64 let	20 %	21 %	+1 %
65 a více let	15 %	10 %	-5 %

Zdroj: Vlastní zpracování autorky na základě anket CEVIPOF 2002 a Ministère de l'Intérieur 2012

Při analýze sociologického profilu voličů můžeme v souvislosti s volbami 2012 sledovat významný jev (vizte Tabulka č. 4). Všichni významní politologové se v minulosti shodli na tom, že extrémně pravicové strany obecně, a tedy i FN, oslovují především mužské voliče. Výsledky minulých voleb od roku 1984 vždy potvrzovaly tento trend. Avšak v roce 2012 sledujeme vzestup hlasů žen pro FN – 17 % žen volilo FN. Tyto hlasy žen pomalu vyrovnávají náskok mužského elektorátu. To, co přispělo k tomuto posunu, je bezesporu role lídra – ženy Marine Le Pen. Sociologičtí komentátoři se shodují, že profil Marine je klíčem k úspěchu. A sama Marine si je toho vědoma. Svým prohlášením, že chápe ženy, které podstoupily potrat i přesto, že její životní praxe je opačná, strategicky oslovila ženský elektorát. (Delwit 2012: 34) Dvakrát rozvedená právnička se třemi dětmi, prezentující své názory v politice – s tímto profilem aktivní moderní ženy se mnohé Francouzky mohou ztotožnit. (Berteloot 2012) Druhým vysvětlením je vliv ekonomické krize z roku 2008. V první fázi zasáhla průmyslový sektor, kde pracují převážně muži. Ve své druhé fázi se však dotkla i pracujících žen, které jsou zaměstnány na částečný úvazek, který jim nezajišťuje dostatečné sociální zabezpečení, a v tomto případě jsou snadněji vystaveny chudobě a strachu z budoucnosti. (Mayer 2013: 174)

Mladé lidi FN oslovuje především změnou lídra. J.-M. Le Pen byl spojován se starou vizí FN, zato jeho dcera je mladými Francouzi vnímána jako představitelka nové extrémní pravice, která si svých 18 % hlasů u voličů ve věku 18-24 let zasloužila především díky programu navrácení k franku a odmítnutí eura. (Bergogne, Lebur 2012) Frédéric Dabi, generální ředitel IFOP,²² zastává názor, že nejsilnější sympatie u mladých voličů získala její opozice vůči současné imigraci. Mladí lidé, většinou bez vysokoškolského vzdělání, jsou častěji vystaveni nezaměstnanosti. Volná pracovní místa podle jejich názoru zabírají přistěhovalci. Právě v tvrdém postoji Marine Le Pen k imigraci vidí mladí lidé naději na navrácení svých pracovních pozic. (Inzaurrealde 2012) Anne Mixel, vedoucí výzkumu CEVIPOF, vidí hlavní důvod příklonu mladých lidí k FN v antisystémovém hlasování. „V roce 2007 tyto mladé lidi viděli své rodiče volit Nicolase Sarkozyho. Nyní pozorují jejich zklamání, a proto mají tendenci svou volbu obrátit k FN.“ (Mixel citován in Brunet 2012) Posledním trendem prezidentských voleb 2012 v souvislosti s touto skupinou mladých voličů je veliká oblíbenost FN u prvovoličů. (Inzaurrealde 2012) Výrazný nárůst hlasů zaznamenává také

²² Francouzská agentura pro průzkum veřejného mínění.

u voličů ve věku 35-49 let, a to o celých 6 % oproti roku 2002. Jedná se o kategorii aktivně pracujících voličů. Na tuto skupinu navazuje následující tabulka č. 5. Stabilní pozici si FN udržuje u voličů ve věku 49-54 let, kde se její hodnota hlasů pohybuje okolo 20 %. Pokles však zaznamenává tradičně u starších lidí ve věku 65 let a více. Ve volebním roce 2012 sledujeme propad o celých 5 % hlasů z 15 % hlasů v roce 2002.

TABULKA Č. 5 Povolání voličů Front National v 1. kole prezidentských voleb²³			
	Rok 2002	Rok 2012	Posun hlasů 2002-2012
Patron²⁴	22 %	20 %	-2 %
Cadre intellectuelle²⁵ prof.	13 %	8 %	-5 %
Profession intermédiaire²⁶	11 %	12 %	+1 %
Employé²⁷	22 %	23 %	+1 %
Ouvrier²⁸	23 %	33 %	+10 %
Chômeur²⁹	20 %	18 %	-2 %

Zdroj: Vlastní zpracování autorky na základě ankety CEVIPOF 2002 a Ministère de l'Intérieur 2012

Z tabulky č. 5 můžeme vyčíst, že stabilní pozici si FN udržuje v kategorii majitelů firem, u kterých si zachovává zisk okolo 20 % hlasů. Dále u pracovníků pracujících přes agenturu, kde procenta hlasů neklesají pod 11 % a u nezaměstnaných, kde je zisk hlasů okolo 20 %. Naopak propad sledujeme u pracovníků v oblasti vědy a vysokého školství, a to o 5 % v porovnání s volbami 2002. Výrazné posílení však pozorujeme u dělníků. V této kategorii drží Marine Le Pen dokonce prvenství ve srovnání nejen se svým otcem, ale také v porovnání s ostatními kandidáty, kteří se boje o hlasy voličů účastnili v roce 2012. (Laubacher 2012). Tato analýza potvrzuje fenomén, který představuje P. Perrineau tzv. gaucholepénisme³⁰ a který N. Mayer později redefinuje jako tzv. ouvriérolepénisme. Tedy fenomén, kdy FN přebírá hlasy

²³ Status povolání je ve Francii velmi specifický, následující kategorie jsou ponechány ve francouzském jazyce, protože definují speciální postavení jednotlivých zaměstnanců. Zároveň jsou tyto statusy spojeny s přesnými pravidly a povinnostmi pro každou kategorii.

²⁴ Majitelé firmy.

²⁵ Pracovník v oblasti vědy a vysokého školství.

²⁶ Pracovník pracující přes agenturu (např. Manpower).

²⁷ Zaměstnanec vykonávající nemanuální práci, např. obchodníci.

²⁸ Dělník, pracovník vykonávající manuální práci.

²⁹ Nezaměstnaní.

³⁰ Fenomén, kdy FN přebírá hlasy dělnické třídy, která svou podporu v minulých volbách projevovala levicovým stranám.

dělnické třídy, která se dále nedefinuje jako prolevicová. (Mayer 2005: 6) Důvody, proč stále více dělníků inklinuje k FN, jsou následující: „V důsledku ekonomické recese a vlny deindustrializace jsou dělníci pracovní skupinou, která pobírá nejnižší platové hodnocení a která je nejvíce zasažena mírou nezaměstnanosti. Dělníci pobírají nejnižší příjmy, jejich vize budoucnosti je nejpesimističtější, a to především u mladých pracovníků.“ (Mayer 2005: 6–7) „Zároveň se jedná o skupinu, která se nejvíce odvrací od politiky Nicolase Sarkozyho.“ (Mayer 2013: 171) Dále v dělnické kategorii v prezidentských volbách 2012 zaznamenáváme vyrovnané zastoupení žen (37 %) i mužů (43 %). U zaměstnanců-obchodníků sledujeme tradičně silnou podporu FN 23%. Co je však zajímavým trendem těchto voleb, je silné zastoupení žen v této pracovní kategorii. Jedná se především o prodavačky, které daly více hlasů (25 %) Marine Le Pen než zástupci mužů na této pracovní pozici. Rozdíl je ještě markantnější, pokud se kategorie orientuje na osoby samostatně výdělečně činné. Podpora pro Marine Le Pen stoupá na 30 % od žen ve srovnání s 10 % od mužů. (Mayer 2013: 173–174)

TABULKA č. 6 Vzdělání voličů Front National v 1. kole prezidentských voleb			
	Rok 2002	Rok 2012	Posun hlasů 2002-2012
Základní	24 %	26 %	+2 %
Střední odborné	21 %	31 %	+10%
S maturitou	15 %	18 %	+3 %
VOŠ	11 %	13 %	+2 %
Vysokoškolské	7 %	7 %	0

Zdroj: Vlastní zpracování autorky na základě ankety CEVIPOF 2002 a Ministère de l'Intérieur 2012

Tabulka č. 6 potvrzuje teorii, která zpracovává úroveň vzdělání voličů FN. Jak pro prezidentské volby 2002, tak i pro ty v roce 2012 platí, že voliči FN mají nízkou úroveň vzdělání. „Etnocentrické, autoritářské postoje jsou častější u voličů s nižším stupněm vzdělání.“ (Mayer 2013: 169) Stablní pozici si FN udržuje u voličů se

základním vzděláním (26 %). Významný posun však můžeme sledovat u voličů se středním vzděláním bez maturity. Marine Le Pen oslovila o 10 % více voličů z této skupiny v porovnání s jejím otcem, který získal podporu 21 % v roce 2002. Zatím se ani jednomu kandidátovi FN nepodařilo získat významnější procento hlasů u vzdělaného voličstva.

TABULKA č. 7 Náboženské rozdělení voličů Front National v 1. kole prezidentských voleb			
	Rok 2002	Rok 2012	Posun hlasů 2002-2012
Aktivní katolíci	12 %	15 %	+3 %
Nepravdělně praktikující katolíci	18 %	17 %	-1 %
Nepraktikující katolíci	20 %	21 %	+1 %
Bez náboženského vyznání	15 %	20 %	+5 %

Zdroj: Vlastní zpracování autorky na základě ankety CEVIPOF 2002 a Ministère de l'Intérieur 2012

Francouzská církev stabilně odsuzovala FN a její myšlenky, ale v souvislosti se změnou vztahu katolíků s islámem můžeme od roku 2006 pozorovat jisté změny. Šetření komise CNCDH³¹ o rasismu a xenofobii došlo k následujícím závěrům. Od roku 2006 nepraktikující katolíci byli více etnocentričtí než ateisti a i více než praktikující katolíci. Vzrůstající viditelnost islámu na veřejnosti, praktikování modliteb na ulici, to vše vedlo k nárůstu strachu z muslimského fundamentalismu. Katolická církev ve Francii se proto snažila prosadit více než kdy dřív. A to především vlastní náboženskou identitou v opozici k muslimské víře. (Mayer 2013: 174–175) Tabulka č. 7 potvrzuje trend silného zastoupení nepraktikujících katolíků v elektorátu FN (21 %). Avšak v souvislosti s prezidentskými volbami 2012 můžeme sledovat výrazné posílení FN u ateistů, a to o celých 5 %.

³¹ La Commission nationale consultative des droits de l'homme et l'Institution Nationale des Droits de l'Homme français.

Obecně se politologové shodují, že Marine Le Pen má lepší pozici pokusit se o catch-all strategii než její otec. (Williams 2011: 691) Jako shrnutí lze použít výrok N. Mayer: *„Elektorát FN zahrnuje voliče ze všech sociálních skupin, jejich profil se stále mění. Nejsilnější zastoupení má FN tradičně mezi malými obchodníky, kteří se obávají vlivů modernizace a globalizace, a mezi dělnickou třídou. Tito voliči se definují na politickém poli na jedné straně jako krajně pravicoví, jelikož cítí, že pravice není dostatečně tvrdá ve svých politických prohlášeních. Na druhé straně jako „ani pravice, ani levice“ k této skupině se řadí především dělnická třída. Dělníci jako zástupci nižší třídy mají pocit, že jejich požadavky nejsou vyslyšeny politickou elitou, a jediný subjekt, který hájí jejich zájmy, je právě FN. Možná před 20 lety by tato skupina obyvatel volila komunistickou stranu, ale v současné době komunisti nepředstavují relevantní reprezentaci, proto se voliči obrací k FN.“* (Mayer citován in Williams 2011: 691–692)

ZÁVĚR

Front National je francouzským typem extrémně pravicové strany. Teoreticky definovaná jako xenofobní, antiimigrační, antisystémová, antielitářská politická strana, která je produktem postindustriální revoluce 80. let 20. století. Tento nový typ politické strany vznikl jako odpověď na požadavky postindustriální společnosti, kde materialistické hodnoty nejsou považovány dále za příliš důležité a jsou vystřídány problémem kvality života. Tyto požadavky a potřeby směřovaly k obraně národní jednoty, neboť byl oslaben stát, který do té doby představoval autoritu jak v domácím, tak mezinárodním prostředí. Také směřovaly k získání odpovědi na krizi identity, která byla způsobena rostoucí rolí nadnárodních institucí a novým fenoménem globalizace. Postindustriální revoluce způsobila kolaps konvenčních morálních standardů, vymizení hierarchicky homogenní společnosti a erozi tradičních sociálních vazeb. Tyto faktory způsobily šíření nejistoty ve společnosti. FN je vedlejším produktem krize důvěry v demokratické a reprezentativní instituce ve Francii. Tato krize nastává v důsledku neúčinnosti a neschopnosti demokratických institucí provádět odpovídající politiku. V důsledku toho jsou vnímány jako vzdálené a lhostejné vůči obyčejným občanům. V Sartoriho pojetí lze antisystémovost FN definovat podle přísné definice. FN je v opozici k existujícímu politickému režimu prostřednictvím cizí ideologie, kterou vyznává. Od roku 1972, tedy data jejího oficiálního vzniku, si FN vybuodovala věrný elektorát, který byl ochoten ji podpořit především ve volbách druhého řádu. Obecně lze tvrdit, že v tomto typu voleb jsou voliči ochotni svou volbu pojmout nekonvenčním stylem a více riskovat. Zároveň je u voleb druhého řádu institucionálně zakotven poměrný volební systém, který zajišťuje nízké institucionální prahy pro vstup do prostředí politické reprezentace. Své voliče si po dlouhá léta získává populistickou a útočnou rétorikou. Tradiční apel FN je namířen proti imigrantům, proti kriminalitě, proti nezaměstnanosti, proti etablovaným stranám a proti globalizaci. Hlavní roli v úspěchu této politické strany má její charismatický lídr.

Po více než 30 letech byl Jean-Marie Le Pen vystřídán na pozici předsedy FN svou dcerou Marine Le Pen. Práce se soustředila na prezidentské volby v roce 2002, kdy za FN kandidoval J.-M. Le Pen, a na prezidentské volby 2012, kdy se poprvé v čele FN objevila jeho dcera Marine Le Pen. Hlavním cílem práce bylo sledovat podobnosti a

odlišnosti těchto dvou lídrů, včetně porovnání změn v elektorátu FN v prezidentských volbách 2002 a 2012.

Práce potvrzuje na základě zvolené literatury a nashromážděných dat všechny tři hypotézy, které si stanovila v úvodu. První hypotéza testuje vliv problému s imigranty na volební zisky FN v prezidentských volbách. *Čím větší je počet imigrantů, kteří vyvolávají pocit ohrožení v regionu, tím více stoupá procento získaných hlasů kandidáta FN v prezidentských volbách 2002 i 2012.* Antiimigrační rétorika patří mezi historicky tradiční diskurs, který J.-M. Le Pen i jeho dcera aplikovali v praxi pro získání většího procenta hlasů v prezidentských volbách. Oba kandidáti využívají vzniklých problémů z přítomnosti velkého množství imigrantů. V souvislosti s touto problematikou se jedná o propojení přítomnosti imigrantů v regionu se zvýšenou kriminalitou a nedostatkem pracovních míst. Od začátku prezidentské kampaně 2002 byla pozornost soustředěna na problém s imigranty, kterých ve Francii rok od roku přibývá. Ve svých populistických projevech obviňoval J.-M. Le Pen přistěhovalce ze zabírání pracovních míst rodilým Francouzům. V souvislosti s událostmi z 11. září 2001 ve Spojených státech a sérií několika šokujících vražd a násilných napadení v samotné Francii se tyto antiimigrační postoje rozrostly do podoby silné islamofobie. V prezidentských volbách 2012 Marine zdůrazňovala, že problematika imigrace je největším problémem 21. století. Viníkem nekontrolovatelného přílivu přistěhovalců je v jejích očích Evropská unie. Marine se prezentuje jako ochránkyně národní identity Francie, která je narušena evropskou nadnárodní organizací. Eurofobní rétorika je společným znakem Marine i J.-M. Le Penových, avšak v roce 2012 sledujeme větší radikalizaci postojů.

Druhá hypotéza je formulována takto: *Šance kandidáta FN v prezidentských volbách se zvyšuje, klesá-li důvěra v demokratické instituce.* V roce 2002 zaznamenáváme rekordní úroveň politického zklamání a deziluze. Tato nedůvěra pramenila v probíhající kohabitaci, která ve Francii trvala od roku 1997 do roku 2002. Vzájemná spolupráce pravicového prezidenta Chiraca s levicovým premiérem Jospinem vytvořila ve veřejném mínění názor, že jsou oba hlavní aktéři kohabitace zodpovědní za negativní fungování vlády v posledních pěti letech. Le Penovo strategické označování všech tradičních politiků za kastu, která využívá účasti na moci jen ke svému osobnímu prospěchu, pomohlo kandidátovi extrémní pravice dostat voliče na svou stranu. V průběhu let se důvěra v politické instituce ve francouzské společnosti příliš nezlepšila. V roce 2012 jsou prezidentské volby ovlivněny velmi silnou neoblíbeností

úřadujícího prezidenta Nicolase Sarkozyho. Sarkozy v očích voličů nebyl schopen uspokojivě řešit globální finanční krizi z roku 2008. Ta má za následek krizi eurozóny, kterou francouzská veřejnost pocítila na stále se zvyšující nezaměstnanosti. Za viníky problémů spojených s Evropskou unií jsou označovány politické strany pravice i levice. Obecně vznikající hospodářská, sociální a finanční krize vytváří úzkost ve společnosti a zvyšuje pocit odcizení od etablovaných elit, což má za následek zvýšení podílu hlasů pro extrémní pravici.

Třetí hypotéza testuje vliv vedení strany na vyšší zisky FN v prezidentských volbách. *Změna vedení strany má vliv na vyšší zisky FN v prezidentských volbách.* Pro charakter leadershipu J.-M. Le Pen byla typická společenská faux pas, neboť do svých projevů často zahrnul buřičský, mnohdy rasistický jazyk. Tyto projevy jej demonizovaly natolik, že poznamenaly pověst celé strany. Jeho historický úspěch v prezidentských volbách 2002, kdy vyřadil levicového favorita Lionela Jospina a utkal se v 2. kole o Elysejský palác s úřadujícím prezidentem Jacquesem Chiracem, byl překonán jeho dcerou v prezidentských volbách 2012. S nástupem Marine do čela strany pozorujeme výraznou změnu ve vedení leadershipu. Politická značka, kterou představuje Marine, je výrazně odlišná od té, kterou představoval její otec, a která zaujímá mužský i ženský elektorát. Voliči slyší na tuto změnu leadershipu a považují Marine nikoliv za pokračovatele tradice jejího otce J.-M. Le Pena, ale za tvůrkyni nové generace FN. Marine se odpoutala od předchozích rasistických výroků svého otce a pomocí svého politického potenciálu a strategie de-démonizace zjemnila pohled voličů na FN. V tradičně negativně vnímaných problematikách, jako je otázka potratu homosexuality či rovnosti pohlaví na volebních kandidátkách, Marine vyjádřila smířlivý postoj. Díky této taktice FN pod vedením Marine Le Pen postupně získává potenciál catch all strany, kterou podporují voliči ze všech socioekonomických vrstev. V prezidentských volbách 2012 pozorujeme několik pozoruhodných rysů. Za prvé, voliči vyslovili Marine podporu v oblastech západní a centrální Francie, kde FN nemá historicky silnou pozici. Za druhé, pozorujeme silnou podporu mladých voličů a především prvovoličů. Za třetí, Marine zaznamenala nejvyšší zisk hlasů u dělnické třídy. A to v porovnání nejen se svým otcem, ale také s ostatními kandidáty v roce 2012. A v neposlední řadě dcera Jean-Marie Le Pena oslovila významné procento žen. Takto výrazná podpora ženského elektorátu je pro FN netypická. Marine Le Pen oslovila více žen, které se do té doby zdráhaly dát svůj hlas extrémní pravici, díky své image moderní

ženy. Vlastnosti politického lídra, které Marine sdělila po svém otci, navíc okořenila o novou podobu image leadershipu. FN prezentuje v novém světle jako politickou stranu, která je legitimní a která brání tradiční hodnoty Francouzské V. republiky. Nová generace FN, ztělesněná Marine Le Pen, se snaží vyslat signál, že není pokračovatelkou v kontinuitě svého otce. Vnější okolnosti voleb 2012 přispěly k tomuto obrazu. Čím hlubší je finanční, hospodářská a sociální krize ve Francii, tím více z ní profituje FN. Paradoxně tato kosmetická změna přispěla k mnohem větší radikalizaci postojů voličů Marine Le Pen. V prezidentských volbách 2012 byla motivace voličů stejná jako v roce 2002, avšak voliči Marine byli v porovnání s voliči J.-M. mnohem radikálnější ve svém postoji k Evropské unii. V souvislosti s globální ekonomickou krizí z roku 2008 sledujeme trend radikálního odmítání Evropské unie, která je spojována s nekontrolovatelným přívalem imigrantů a neoblíbeným fenoménem globalizace. U voličů v prezidentských volbách 2012 strategie zjemnění image lídra strany měla úspěch. Je třeba si však uvědomit, že k zisku hlasů v prezidentských volbách Marine užívá stejné zbraně jako její otec. Silné charisma, populismus a ideologie, tolik charakteristické pro extrémně pravicovou stranu.

Práce splnila své cíle, které si určila v úvodu. Pomocí metody diachronního srovnání potvrdila všechny tři hypotézy a připravila půdu pro budoucí výzkum v oblasti postavení kandidáta FN v prezidentských volbách ve Francii. Pro formulaci budoucích výzkumů je vhodné sledovat trend vývoje podpory kandidáta FN v prezidentských volbách. Pokud by se totiž trend zvyšující se podpory voličstva v budoucích volbách opakoval, mohlo by to posílit dynamiku FN a její schopnost narušit politický systém.

PRAMENY A LITERATURA

PRAMENY

Béraud, Anne-Laëtitia. 2012. „*Qui a voté Marine Le Pen?*“ 20 minutes, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.20minutes.fr/elections/922113-vote-marine-pen> (10. 4. 2013)

Berteloot, Tristan. 2012. „*Pourquoi récupérer les voix du FN est une mission délicate.*“ Le Nouvel Observateur, 24. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://tempsreel.nouvelobs.com/election-presidentielle-2012/20120424.OBS6973/qui-sont-ces-electeurs-du-fn-dragues-par-les-finalistes-a-la-presidentielle.html> (10. 4. 2013)

Brunet, Marion. 2012. „*Marine Le Pen fait le plein de voix chez les 18-22 ans.*“ Le Figaro, 15. 3. 2012 (online) Dostupné z: <http://elections.lefigaro.fr/presidentielle-2012/2012/03/14/01039-20120314ARTFIG00632-marine-le-pen-fait-le-plein-de-voix-chez-les-18-22-ans.php> (10. 4. 2013)

Chacun, Nicolas. 2012a. „*Qui sont les nouveaux électeurs du FN ?*“ Europe1, 24. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.europe1.fr/Politique/Qui-sont-les-nouveaux-electeurs-du-FN-1051491/> (10. 4. 2013)

Chacun, Nicolas. 2012b. „*Le Pen révisé ses classiques.*“ Europe1, 17. 2. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.europe1.fr/Presidentielle-2012/Le-Pen-revisé-ses-classiques-952805/> (10. 4. 2013)

Centre de recherches politiques de Sciences Po (online)
Dostupné z: <http://www.cevipof.com/fr/> (10. 4. 2013)

Chrisafis, Angelique. 2011. „*Marine Le Pen emerges from father's shadow.*“ The Guardian, 21. 3. 2011, (online)
Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2011/mar/21/marine-lepen-defends-republic> (10. 4. 2013)

Electoral Geography (online)
Dostupné z: <http://www.electoralgeography.com> (10. 4. 2013)

The Economist. 2012. „*France's National Front – Dédiabolisation.*“ 11. 8. 2012, (online) Dostupné z: <http://www.economist.com/node/21560280> (10. 4. 2013)

Fieschi, Catherine. 2012. „*How the far right is becoming the mainstream?*“ New Statesman, 30. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.newstatesman.com/politics/politics/2012/04/how-far-right-becoming-mainstream> (10. 4. 2013)

Giret, Vincent. 2012. „*Marine Le Pen effraie moins que son père, mais elle n'a pas changé le FN.*“ Libération, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z: http://www.liberation.fr/politiques/2012/04/23/marine-le-pen-effraie-moins-que-son-pere-mais-elle-n-a-pas-change-le-fn_813877 (10. 4. 2013)

Havlík, Vlastimil, Pinková, Aneta. „*Populiste, protestní strany, outsideri? Několik poznámek ke konceptualizaci populistických politických stran.*“ 11. 11. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.rexter.cz/populiste-protestni-strany-outsideri-nekolik-poznamek-ke-konceptualizaci-populistickyh-politickyh-stran/2012/11/11/> (10. 4. 2013)

Institut National d'Études Démographiques (online) Dostupné z: <http://www.ined.fr/> (10. 4. 2013)

Institute national de la statistique et des études économique (online) Dostupné z: <http://www.insee.fr/fr/> (10. 4. 2013)

Ivaldi, Gilles. 2012. „*The Front National at 40: The evolution of Europe's radical right.*“ Policy Network, 4. 10. 2012 (online) Dostupné z: http://www.policy-network.net/pno_detail.aspx?ID=4265&title=The+Front+National+at+40%3A+The+evolution+of+Europe%E2%80%99s+radical+right (10. 4. 2013)

Inzaurrealde, Bastien. 2012. „*Why French far-right candidate Marine Le Pen is attracting youth?*“ The Christian Science Monitor, 11. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.csmonitor.com/World/Europe/2012/0411/Why-French-far-right-candidate-Marine-Le-Pen-is-attracting-youth> (10. 4. 2013)

Laubacher, Paul. 2012. „*Présidentielle : le profil des 6,4 millions d'électeurs du FN.*“ Le Nouvel Observateur, 24. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://tempsreel.nouvelobs.com/presidentielle-2012-tous-les-resultats/20120424.OBS6980/presidentielle-le-profil-des-6-4-millions-d-electeurs-fn.html> (10. 4. 2013)

Mayer, Nonna. 2005. „*Radical Right Populism in France. How much of the 2002 Le Pen votes does populism explain?*“ Příspěvek přednesený na konferenci Globalization and the Radical Right Populism. Izrael, 11–12. 4. 2005

Ministère de l'Intérieur 2012. *Oficiální výsledky 1. kola prezidentských voleb 2012*, (online) Dostupné z: <http://tempsreel.nouvelobs.com/presidentielle-2012-tous-les-resultats/premier-tour/resultats.php> (10. 4. 2013)

Mestre, Abel. 2012. „*Le FN n'est plus le même, mais a-t-il vraiment changé ?*“ Le Monde, 20. 9. 2012, (online) Dostupné z: http://www.lemonde.fr/culture/article/2012/09/20/le-front-national-n-est-plus-le-meme-mais-a-t-il-vraiment-change_1763234_3246.html (10. 4. 2013)

Pierron, Maud. 2012a. „*Présidentielle: Pourquoi avez-vous voté Marine Le Pen?*“ 20 minutes, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.20minutes.fr/elections/921839-presidentielle-pourquoi-avez-vous-vote-marine-pen> (10. 4. 2013)

Pierron, Maud. 2012b. „*Où Marine Le Pen fait-elle ses meilleurs scores?*“ 20 minutes, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.20minutes.fr/elections/921787-ou-marine-pen-fait-elle-meilleurs-scores> (10. 4. 2013)

Pierron, Maud. 2012c. „*Présidentielle: Le vote FN, un vote périurbain et rural*“ 20 minutes, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.20minutes.fr/elections/922069-presidentielle-le-vote-fn-vote-periurbain-rural> (10. 4. 2013)

- Piquard, Alexandre. 2011. „*Avec Marine Le Pen, le discours du FN sur l'islam a changé.*“ *Le Monde*, 14. 1. 2011, (online) Dostupné z: http://www.lemonde.fr/politique/article/2011/01/14/avec-marine-le-pen-le-discours-du-fn-sur-l-islam-a-change_1465255_823448.html (10. 4. 2013)
- Poirier, Agnes. 2011. „*Can Marine Le Pen win in France?*“ *The Nation*, 5. 10. 2011, (online) Dostupné z: <http://www.thenation.com/article/163801/can-marine-le-pen-win-france#> (10. 4. 2013)
- Schofield, Hugh. 2012. „*What next for Marine Le Pen's National Front?*“ *BBC News Europa*, 24. 4. 2012, (online) Dostupné z: <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-17824436> (10. 4. 2013)
- Tevanian, Pierre, Tissot, Sylvie. 2012. „*La lepénisation des esprits*“ *Les mots sont importants.net*, 23. 4. 2012 (online) Dostupné z <http://lmsi.net/La-lepenisation-des-esprits> (10. 4. 2013)
- Weill, Claude. 2012. „*Pourquoi les lepénistes votent Le Pen.*“ *Le Nouvel Observateur*, 24. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://tempsreel.nouvelobs.com/election-presidentielle-2012/20120424.OBS7052/pourquoi-les-lepenistes-votent-le-pen.html> (10. 4. 2013)
- Willsher, Kim. 2012. „*Marine Le Pen and France's Front National sense their time has come.*“ *The Guardian*, 21. 1. 2012, (online) Dostupné z: <http://www.guardian.co.uk/world/2012/jan/21/marine-le-pen-front-national> (10. 4. 2013)

LITERATURA

- Benoit, Kenneth, Laver, Michael, Sauger, Nicolas. 2006. „*Policy competition in the 2002 French legislative and presidential elections.*“ *European Journal of Political Research* 45 (4): 667–697.
- Cautres, Bruno. 2004. „*Old Wine in New Bottles? New Wine in Old Bottles?: Class, Religion and Vote in the French Electorate*” – *The 2002 Elections in Time Perspective.*“ Pp. 79 in Lewis-Beck, Michael S. *The French Voter. Before and After the 2002 Elections.* New York: Palgrave Macmillan.
- Cole, Alistair. 2002. „*A Strange Affair: The 2002 Presidential and Parliamentary Elections in France.*“ *Governemnt and Opposition* 37 (3): 317–342.
- Cole, Alastair. 2003. „*Stress, strain and stability in the French party system.*“ Pp. 18–20 in Evans, Jocelyn (ed). *The French Party System.* Manchester: Manchester University Press.
- Delwit, Pascal. 2012. *Les etapes du Front national (1972-2011).* Pp. 29 in Delwit Pascal (ed.). *Le Front National mutations de l'extrême droite française.* Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.

- Dvořáková, Vladimíra. 2008. *Základní modely demokratických systémů*. Praha: VŠE.
- Givens, Terri. 2005. *Voting Radical Right in Western Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ignazi, Piero. 2003. *Extreme Right Parties in Western Europe*. Oxford: Oxford University Press.
- Ivaldi, Gilles. 2012. *Permanences et évolutions de l'idéologie frontiste*. Pp. 100 in Delwit Pascal (ed.). *Le Front National mutations de l'extrême droite française*. Bruxelles: Editions de l'Université de Bruxelles.
- LaMontagne, Bernadette, Stockemer, Daniel. 2007. „*Right-Wing Extremism in France – Departmental Differences in the Vote for the National Front*.“ *Romanian Journal of Political Science* 7 (2): 45–65.
- Lubbers, Marcel, Scheepers, Peer. 2002. „*French Front National Votic: a micro and macro perspective*.“ *Ethnic and Racial Studies* 25 (1): 120–149.
- Mayer, Nonna, Perrineau, Pascal. 1996. *Le Front national à découvert*. Paris: Presses de la Fondation nationale des sciences politiques.
- Mayer, Nonna. 1997. „*Du vote Lepéniste au vote Frontiste*.“ *Revue français de science politique* 47 (3-4): 438–453.
- Mayer, Nonna. 1999. *Ces Français qui votent FN*. Paris: Flammarion.
- Mayer, Nonna. 2002a. „*Les Hauts et Les Bas du vote Le Pen 2002*.“ *Revue français de science politique* 52 (5-6): 505–520.
- Mayer, Nonna. 2002b. *Ces Français qui votent Le Pen*. Paris: Flammarion.
- Mayer, Nonna. 2003. „*Le Pen's Comeback: The 2002 French Presidential Election*.“ *International Journal of Urban and Regional Research* 27 (2): 455–459.
- Mayer, Nonna. 2013. „*From Jean-Marie to Marine Le Pen: Electoral Change on the Far Right*.“ *Parliamentary Affairs* 66 (2013): 160–178.
- Minkenberg, Michael, Schain, Martin. 2005. „*The Front National in Context: French and European Dimensions*.“ Pp. 155 –156 in Merkl, Peter, Weinberg, Leonard (ed.) *Right-Wing Extremism in the Twenty-Firts Century*. London. Taylor & Francis e - Library.
- Mudde, Cas. 2007. *Populist Radical Right Parties In Europe*. Cambridge: The Cambridge University Press.
- Norris, Pippa. 2005. *Radical Right Voters and Parties in the Electoral Market*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Perrineau, Pascal. 1998. *Le symptôme Le Pen: radiographie des électeurs du Front National*. Paris: Edition Fayard.

Perrineau, Pascal. 2011. „*L'Extrême Droite en France: Le Retour du Front National.*“ Les Cahiers du CEVIPOF 5 (53): 5–16.

Perrotino, Michel. 2005. *Francouzský politický systém.* Praha: Slon.

Shields, James. 2010. „*The Far Right Vote in France from Consolidation to Collapse.*“ French Politics 28 (1): 25–46.

Shields, James. 2013. „Marine Le Pen and The „New“ FN: A Chase of Style or of Substance?“ Parliamentary Affairs 66 (2013): 179–196.

Šaradín, Pavel. 2008. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice.* Olomouc: Univerzita Palackého.

Williams, Michelle. 2011. „*A New Era For French Far Right Politics? Comparing the FN Under Two Le Pens.*“ Analyse Social 46 (201): 679–695.

VÝZKUMY:

IPSOS 2002, *Le vote Le Pen: la réaction d'une France exaspérée.* (online) Dostupné z: <http://www.ipsos.fr/ipsos-public-affairs/actualites/vote-pen-reaction-d-france-exasperee> (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2009, *Baromètre de la confiance politique.* 15. 1. 2010 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2010.01.15-confiance-politique.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2011a, *Baromètre d'image du Front national.* 12. 1. 2011 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2011.01.12-FN.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2011b, *L'effet de marine Le Pen* 14. 3. 2011 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2011.03.14-lepen.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2012a, *Baromètre d'image du Front national.* 12. 1. 2012 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2012.01.12-barofn.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2012b, *Marine Le Pen, les signatures et le Front National.* 13. 1. 2012, (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2012.01.13-lepen.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2012c, *L'évolution perçue du Front national depuis l'accession de Marine Le Pen à sa tête,* 15. 1. 2012 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2012.01.15-fn.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2012d, *L'image du Front National,* 2. 5. 2012 (online) Dostupné z: http://www.tns-sofres.com/_assets/files/2012.05.02-fn.pdf (10. 4. 2013)

TNS SOFRES 2012e, Le premier tour de l'élection présidentielle 2012 - Sondage Jour du Vote, 22. 4. 2012 (online) Dostupné z: <http://www.pacte-grenoble.fr/wp-content/uploads/18SG25-Sondage-Jour-du-vote-Estimation-19h301.pdf> (10. 4. 2013)

ABSTRAKT

Bakalářská práce analyzuje postavení kandidátů Front National (FN) v prezidentských volbách ve Francii v roce 2002 a 2012. V prezidentských volbách 2002 v čele extremistické strany kandiduje Jean-Marie Le Pen. V tomto roce vyřadil levicového favorita Lionela Jospina a postoupil do 2. kola prezidentské volby. Práce zpracovává okolnosti tohoto úspěchu, který se zapsal do dějin FN. V roce 2011 je po více než 30 letech Jean-Marie Le Pen vystřídán v čele strany svou dcerou Marine Le Pen. Ta se poprvé prezidentské volby účastnila v dubnu 2012. Marine v 1. kole prezidentské volby překonává svého otce a připisuje historický úspěch FN. Hlavním cílem práce bylo sledovat podobnosti a odlišnosti těchto dvou lídrů, včetně porovnání změn v elektorátu FN v prezidentských volbách 2002 a 2012. Práce vychází z teoretického rámce postindustriální strany, která nejen svou antiimigrační rétorikou podkopává základy demokratického systému. Práce analyzuje, jak změna ve stylu leadershipu ovlivnila posun hlasů ve prospěch Marine Le Pen. FN pod vedením Marine Le Pen získává potenciál catch all strany, kterou podporují voliči ze všech socioekonomických vrstev. V prezidentských volbách 2012 pozorujeme několik pozoruhodných rysů. Za prvé, voliči vyslovili Marine podporu v oblastech západní a centrální Francie, kde FN nemá historicky silnou pozici. Za druhé, pozorujeme silnou podporu mladých voličů a především prvovoličů. Za třetí, Marine zaznamenala nejvyšší zisk hlasů u dělnické třídy. A to v porovnání nejen se svým otcem, ale také s ostatními kandidáty v roce 2012. A v neposlední řadě dcera Jean-Marie Le Pen oslovila významné procento žen. Takto výrazná podpora ženského elektorátu je pro FN netypická. Práce připravuje půdu pro další výzkum postavení kandidáta FN v prezidentských volbách ve Francii. Pokud by se trend zvyšující se podpory v budoucích volbách opakoval, mohlo by to posílit dynamiku NF a její schopnost narušit politický systém.

Klíčová slova: extrémní pravicová strana v západní Evropě, Front National, prezidentské volby, Jean-Marie Le Pen, Marine Le Pen

ABSTRACT

The Bachelor thesis analyzes the position of the French National Front's leaders in the presidential elections in the years 2002 and 2012. In the 2002 presidential election the leader of National Front was Jean-Marie Le Pen. He was famously defeated Prime Minister Lionel Jospin which contested a run-off against the encumbered President Jacques Chirac. Jean-Marie Le Pen was replaced after serving more than 30 years. Later in January 2011, his daughter ,Marine Le Pen, became officially a leader of the National Front. Soon after in the 2012 presidential election Marine Le Pen gained 17.9 % of the votes which meant a historical victory for National Front party. This thesis examines the model of the National Front during the leadership of Jean-Marie Le Pen during the 2002 presidential election in comparison of the leadership of Marine Le Pen during the 2012 presidential election. This thesis is based on theoretical framework of the post-industrial extreme right party which was in danger of democracy and the influence of democratic institutions. The analytical part of this thesis shows the National Front during the leadership of Marine Le Pen had the capacity of catch-all party. During the 2012 presidential election we saw some of the specific characteristics. The first characteristic we saw Marine Le Pen had support in all departments without the traditional backing of the National Front. Secondly, she had strong support from the younger voters. Thirdly, she gained a majority of her votes from working middle class unlike her father and the opponents from the other political parties. She also had incredible support from the women which was uncharacteristic especially for an extreme right party. If these trends increase her support in the future elections could strengthen the dynamics of National Front and its ability to disrupt the political system.

Keywords: Extreme Right party in Western Europa, National Front, Presidential Election, Jean-Marie Le Pen´s Voters , Marine Le Pen´s Voters